

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בימי חג הסוכות

שנת תשפ"ב לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך ווישן

גליון אלק ר"ב

נתנדב ע"י ידידינו היקר
הר"ר משה יעקב לעפקאוויטש הי"ו
שנדב ההוצאות לקונטרס זו
לרגל מעמד "הקהל" דקהלתינו הק'

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען
185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

ליל בי דסוכות תשפ"ב לפ"ק

קנא): דהערב רב פלטן און הענן ע"ש. וברש"י (דברים כה-יח) ויזבזבך כל הנחשלים אחריו, חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן ע"כ. וברש"י (יחזקאל טו-טו) מנינו צפסיקתא שבטו של דין הענן פולטו שהיו עובדי עבודה זרה ע"ש, מה שאין כן מן ובאר גם הערב רב נהנו ממנו, על כן נזהר ה' לעשות זכר רק לענני הכבוד ע"כ.

אמנם כל זה בא ללמד רק להיות צדלים מהחוטאים, ומהערב

רב שהחטאיו את ישראל בהעגל, על זה בא לנו מנחת סוכה להורות אל תחזר לרשע (אבות א-י), ולמען ידעו דורותיכם כי צפסיקתא רק את בני ישראל הכשרים. אבל ציראים שומרי תורה ומנחת, יש מנחה להתאחד יחד כקטן כגדול, גם עם עמי הארץ, ולקיים ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח). ובדברי יואל (לסוכות און קד) כתב, דזהו כפל הלשון, צפסיקתא תשבו שבעת ימים, ושבו הוסיף עוד הפעם

חג הסוכות יש צפסיקתא שתי מנחת, ישיבת סוכה ונטילת לולב, אשר צפסיקתא אין להם קשר זה לזה, כי ישיבת סוכה יש לה טעם, למען ידעו דורותיכם כי צפסיקתא הושבתי את בני ישראל צפסיקתא אונתם מארץ מצרים (ויקרא כג-מג), אך מנחת נטילת לולב היא חקת עולם לדורותיכם (שם כג-מא). ועם כל זה כתב האר"י הק' (פע"ח שער הלולב פרק ג) די"ש לקיים מנחת נטילת לולב צפסיקתא (הוצא צמגן אברהם סימן תרנ"א סק"יז). ואר"י ציאר טעמא.

ונראה דהנה צפסיקתא יששכר (תשרי י-טו) הצי"א צמגן שחקרו הקדמונים, הלא ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל צמגן, מן ובאר וענני הכבוד, ונזהר ה' לעשות זכר לענני הכבוד צמגן סוכה, ולא עשה כן צמגן ובאר. וכתב צמגן החיד"א (ראש דוד ריש פרשת אמור) כי להיות ענני הכבוד היו רק ישראל מיוחדים צמגן, כמבאר בזהר הקדוש (ח"ב

על הזדללה ופירוד, מכל מקום יש לקשר הכשרים בישראל יחד, שעל זה מורה לקיחת הארבעה מינים.

*

ויש לומר עוד, דהנה מצות נטילת לולב סגי בהצבה לבד צידו, גם צלי נענוע, כמו שאמרו (סוכה מצ). מדאגבהיה נפק ציה. אמנם מצות חכמים גם לנענע אותם, ואמרו (שם לז): שהנענוע הם דוגמת שמנינו בשחי הלחם ושני כששי ענרת, מניח שחי הלחם על גבי שני הכצצין ומניח ידו תחתיהן ומניף, ומוליך ומציא מעלה ומוריד וכו', מוליך ומציא כדי לעזור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעזור טללים רעים וכו', ואמר רבא וכן בלולב [מוליך ומציא מעלה ומוריד] ע"כ. וכתבו התוס' (שם ד"ה כדי) דשמא לא בכל תנופות עושין כן, אלא דוקא בתנופת שחי הלחם דענרת, וכן לולב, משום דאמרינן (ראש השנה טו). דגזר דין נחתם בפסח על התבואה, דענרת על פירות האילן, בחג על המים ע"כ. והיינו דהנענועים של עומר התנופה בפסח, ושחי הלחם דענרת, ולולב בחג, מעכצין את הפורענות.

ובבבבאר מזה דזמן שצית המקדש היה קיים, עיכוב הרוחות רעות וטללים רעים היו נעשים

כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. והיינו דלאחר שהורה לנו הכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים, שתכליתו להורות פירוד והזדללה מן הערב רב, בא ללמד שבין ישראל הכשרים לא יהיה פירוד, אלא 'כל' האזרח 'בישראל' ישבו בסוכות, שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת (סוכה מז): ע"כ.

ולבן ניתן לנו בחג הסוכות מצות נטילת ארבעה מינים, דמבואר במדרש (ויק"ר ל"ג) שרומזים על קישור כל הסוגים שיש בישראל, אחרוג יש בו טעם וריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ומעשים טובים, הדם יש בו ריח ואין בו טעם נגד ישראל שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, לולב יש בו טעם ואין בו ריח, נגד ישראל שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, ערבה אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו ע"כ.

ודיינו דהגם דמצות סוכה מורה על פירוד צבני ישראל, מכל מקום בישראל כשרים יש להתאחד גם האחרוג עם הערבה, קטן וגדול שם הוא. ועל כן נוטלין הארבעה מינים בהסוכה דייקא, כי הגם שסוכה מורה

פירוש הקרא (שם פסוק לו) אלה מועדי ה' וגו' להקריב וגו' מלכד שבתות ה' וגו' ומלכד כל נדבותיכם וגו', אך את זה תעשו לקרבן מלכד קרבנות מועד הנ"ל, תעשו ציוס חמשה עשר פרי עץ הדר וגו' ע"כ. ובשער יוסף שם דכוונת החתם סופר דארבעה מינים באים לרלות כמו קרבן, היינו להגמרא (סוכה לת). דנענועים באים לעזור רוחות רעות וטללים רעים. וגם להגמרא (מעניית ב:) ארבעה מינין הללו אינן באין אלא לרלות על המים ע"כ. ויש להוסיף עליהם מאמר הנ"ל דהוי כבנה מזבח והקריב עליו קרבן].

אמנם אכתי יחסר לנו זמנות ארבעה מינים קדושת המקדש, אשר הגם דנחשב מעשיו כהקרבנות קרבן, מכל מקום הוי קדשים בחוץ, ועדיין חסר לנו ממעלתו שהיה לנו צימי קדם. אך מצוהר בספה"ק דבסוכה שורה קדושת המקדש, על דרך שנאמר ויהי צלם סוכו ומעונתו צליון (תהלים עו-ג), ומתרגם והוה צירושלים צית מקדשיה. והמקיים מלות סוכה צלימות הרי הסוכה כמעונתו צליון. ובית המקדש נקרא נמי סוכת שלם. על כן נוטלין הארבעה מינים בתוך הסוכה, כי עלם קיוס מלות הד' מינים הוי כבנה מזבח והקריב עליו קרבן, וכאשר הוא מקיימו בתוך הסוכה, הוי כהקריב צצית המקדש,

בקרבות החג צפסח ובעזרת, ובלולב צחג. אבל היום שאין לנו קרבן וזבח, לא נשאר לנו רק מלות לולב של כל יחיד ויחיד, שגדולה זכותה שמעכבת הפורענות. ולכאורה יש להצין, הלא כל השפעות שבעולם היו יורדין מהקרבנות הקרבנות צצית ה', וכמאמרם (ראש השנה טו.) הציחו עומר צפסח כדי שתצברך לכס תצוהה שצצדות, הציחו שחי הלחם בעזרת כדי שיתצרכו לכס פירות האילן, נסכו לפני מים צחג כדי שיתצרכו לכס גשמי שנה ע"ש. אבל איך יתצרכו המים בקיוס מלוה לצד צלי קרבן. אמנם הדבר נכון, דהא אמרו (סוכה מה.) כל הנוטל לולב באגודו והדק בעצמותו, מעלה עליו הכתוב כאילו צנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר (תהלים קיח-כו) אסרו חג בעצותים [אסרו אגודה של לולב, בעצותים, צהדס שהוא עצות של ג' צדין קליעה] עד קרנות המזבח [הרי הוא לכס כמתן דמים שצקרנות המזבח] ע"כ. אם כן מלות נטילת לולב הוי כהקרבנות קרבן, ושפיר מרלה על המים.

[ובדרשות חתם סופר (לסוכות מת. וצנדמ"ח דרוש טו) כתב, אך צחמשה עשר יוס לחדש השציעי וגו', ולקחתם לכס ציוס הראשון וגו' (ויקרא עג-לט). יש לדקדק לשון אך. ויש לומר מזה ראו חז"ל דארבעה מינים באים לרלות כמו קרבן, והיינו

ושפיר יש צמננה זו צכוכה כל מרצין על המיס צנטילתו, ועורר השלימות של הקרבת קרבן, ולכן הם רוחות רעות וטללים רעים צנעועס.

ליה גי דסוכות תשפ"ב לפ"ק – בעיר מאנסי

חשיבות של כל איש ישראל, אשר כל תנועה שעושה פועלת למעלה ולמטה, וישראל נותנין כח צפמליא של מעלה, והוא כי אמרו חז"ל (תענית 3:) ארבעה מינין הללו אינן באין אלא לרעות על המיס, וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר להם צלי מיס, כך אי אפשר לעולם צלא מיס ע"כ. הרי לנו כי פעולה קטנה שמגביה הארבעה מינין ממקומן לרגע אחד, צזה משנה ומסדר מערכות השמיס שיחצרך הארץ צמיס. וכאשר מוסיף לנענע אותס לארבע רוחות ומעלה ומטה, הוא עורר צזה רוחות וטללים רעים, ומזה יתעורר להכיר חשיבות מעשיו, ולקיים ויגבה לצו צדרכי ה' (דברי הימים 3:1-11), להיות שמח צחלקו אשר הנחיל לו ה' צחייו לעוצדו עבודה תמה ונקיה.

הנה צחג הסוכות יש לנו שתי מנות חשובות, מנות ישיבת סוכה ומנות נטילת ארבעה מיניס, אשר ישראל קדושים מפזרים ממון רב כדי לקיימס צהידור. אמנס יש עוד מננה אחת, אשר היא חנס צלי כסף, והיא מנות שמחת יוס טוב, להיות שרוי צשמחה וצטוב לצב כל ימי החג, לסלק מלפניו כל דבר המצטער ועגמת נפש, ולהיות צשמחה. ואס כי צכל ימות השנה קשה להיות שמח, כאשר חטאתו נגדו תמיד, שלא ילא ידי חובתו נגד קונו, מכל מקום אחר יוס הכיפוריס, שאנו מאמיניס כי ציוס הזה יכפר עליכס לטהר אתכס, וצני ישראל מווככים, אז ניתנה לנו מננה שמחה, להיות שמח על חלקו, אשרינו מה טוב חלקנו ומנה נעים גורלנו, ועצדו את ה' צשמחה.

*

ואצמרו צגמרה (סוכה לת). רב אחא צר יעקב ממטוי ליה [מולין] ומייתי [מציא] ליה, אמר דין גירא צעיניה דסטנא [הרי זה לחץ צעיניו

ומבוואר צחינוך (מננה שכד) כי מנות נטילת ארבעה מיניס גורמת ריבוי שמחת החג, דידוע מצד הטבע כי ארבעה המינין כולם משמחי לצ רואיהס ע"ש. ויש לומר עוד כי ממננה זו יוכל אדם לשער גדול

מעלה שנאמר (מלכים א יח-לז) ואתה הקיבות את לבם אחורנית, והקצ"ה חזר והודה לו דכתיב (מייכה ד-ו) ואשר הרעותי ע"כ.

אבל באמת זה אינו, דהנה איתא במשנה (בבא בתרא ד:): המקיף את חצירו משלש רוחותיו אין מחייבין אותו ליתן לו על השלש מחינות, דיכול לומר לו מה אהנית לי הא כד אחד פתוח, ואם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, דגילה דעתו דניחא ליה הני תלתא קמייתא משלש רוחותיו, ומגלגלין עליו את הכל וחייב לשלם חלק הגדר להמקיף ע"ש.

והנה צינירת האדם גדר הקצ"ה אותו משלש רוחותיו ג' גדרים, היינו מה שחשב התנא אחת לאחת, א' על כרחק אתה נוזר, ב' על כרחק אתה נולד, ג' על כרחק אתה חי. ולפי הדין הנשנה במתניתין שהמקיף את חצירו משלש רוחותיו אין מחייבין אותו, הרי יש לו תשובה נכונה לומר להקצ"ה, מי בקש מידך לברוא אותי, שלולי נבראתי לא חטאתי, אבל כאשר האדם יחלה ר"ל ונטה למוות, ישתדל ברופאים להתרפאות מחליו שיעמוד בחיים ולא ירצה למוות. וזה דומה ממש להדין אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל. והיא מליצת התנא ש'אל יבטיחך ירך שהשאלו בית מנוס לך, לומר על

של שטן, שרוחה צעיניו שאין צו כח לנתק מעלינו עול מנזות]. ולאו מלתא היא [אין נכון לומר כן], משום דאתי לאיגרווי ציה [שיתגרה צו שטן שהוא יצר הרע וישיאנו לתעות מעל קונו וימסור עצמו על הדבר] ע"כ. והיא פליאה למה דייקא נענועי הלולב הם גירא צעיניו, שאין צו כח לנתק אותנו מקיום מנזותיו. הלא בני ישראל מקיימים אלפי מנזות שהם כבדים וקשים יותר לקיימן מנענועי הלולב, עד שגם פושעי ישראל מלאים מנזות כרמון (תגיגה כו.), ולמה אין המנזות הללו גירא צעינייה דסנטנא, ומה נשתנה מנזיה זו משאר כל המנזות.

וגראה על פי מה שפירש הגר"א (הוצא בספר המאור הגדול) לפרש המשנה (אבות ד-כב) ואל יבטיחך ירך שהשאלו בית מנוס לך, שעל כרחק אתה נוזר, ועל כרחק אתה נולד, ועל כרחק אתה חי, ועל כרחק אתה מת, ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקצ"ה ע"כ. והיא פליאה צמה יבטח עצמו שיהיה לו בית מנוס בשאלו, ומהו התירוח שעל כרחק נוזר וכו'. וכתב כי באמת צעת יבוא האדם במשפט לפני כסא ה', הלא לכאורה יש לו תשובה נכונה לאמור להקצ"ה, מי ציקש מידך לברוא אותי, ולולי נבראתי לא חטאתי, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לב.) אליהו הטיח דברים כלפי

רעה גדולה עשה להם, כי עמה יראו וישמעו מה שהגיע עליהם, לכן אין לו דמים צעד זה. ויצואו לבית המשפט ויערכו טענותיהם לפני השופט, ויאמר הרב להרופא, כן אמת שעשית להם רעה גדולה יותר מהטובה שעשית עמכם, לכן מוכרח אתה להסיר הרעה מנגד עיניהם, ולהשיבם כבתחילה אם יש לאל ידך. ויען הרופא יש לאל ידי, ועוד יותר נקל לי להחזירם כבתחילה יותר מלרפאם. ויהי כאשר שמעו שני האנשים האלו את הפסק אשר יצא מפי הרב, ענו ואמרו, אין רגונם בזה, אם זאת איפוא, אמר הרב, חייבים אתה לשלם להרופא כל משכורתו שלימה. כן הנמשל ד'צעל כרחק אתה נוצר', דבדאי לא היה מגיע לו שום עונש על חטאו, אך כיון ש'צעל כרחק אתה מת' אם כן לא ניחא לך להיות כבתחילה כקודם שנולד, ורצונו בחיים, אם כן 'צעל כרחק אתה עמיד ליתן דין וחשבון' ע"כ.

ובבזו כן לעניינינו, הנה אמרו חז"ל (שנת פת). ויתיצבו בתחית ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"ש. ולכן אין השטן מתפעל מריבוי המצות שישראל עושין, שאין זה מאהבת קונם, אלא עושים זאת ככפיה מיראת חיייהם, שיחזור העולם לתוהו ובוהו, ואין

כרחק אתה נוצר ועל כרחק אתה נולד ועל כרחק אתה חי, ואולי תטעון דלא ניחא לך בשלש אלה הגדרים, אבל 'ועל כרחק אתה מת', בעצמך תשתדל לגדור רוח הרציעית, וגלי דעתך דניחא לך במה שאתה נוצר ונולד וחי, ועל כן 'על כרחק אתה עמיד ליתן דין וחשבון' ומגלגלין עליך את הכל.

והבוגיד מדובנא ז"ל צעל אהל יעקב היה מסיב שם, ואמר להסביר זה במשל נאה, לאיש אחד שהיה לו שתי בנות, אחת כעורה ורעת המראה מאד, ואחת רעה בתכונתה, וזרה וארורה גדולה, אשר בעבור זה אין איש רוצה לקחתם. והיה היום ויצוא שדכן ידוע, ואמר לו הנה יש שני אנשים אחד קומא ואחד חרש, ומעתה אם יש את נפשך יקח הקומא את בתך העכורה, ולא יראה מה הוא צותר לו, והחרש יקח הארורה ולא ישמע נעקמתה הצאה אליו, וייטב הדבר לפני האיש ויעש כן. והיה היום ויעבור שם רופא מומחה, ויאמר כי יש לאל ידו לפקח הקומא ולרפא החרש. ויצוא הרופא לביתם, וגמרו אמו ליתן לו סך מרובה לרפא אותם, והיה כן וירפא את שניהם. והיה כי ריפא אותם נפלה מחלוקת גדולה בין הזוגות, זה ראה את רעת המראה בצולו, וזה שמע קולי קולות הארורה באהלו, והיה כאשר בא הרופא לבקש משכורתו, לא רצו ליתן לו, באמרם כי

על כן דין גירא צעינה דסנטא יותר
משאר המלות שישראל מקיימים.

וזדו גם הביאור צמה שאמרו (ראש
השנה טו.) למה תוקעין ומריעין
כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן
עומדין, כדי לערצב השטן [כשישמע
ישראל מחצבין את המלות מסתמין
דבריו] ע"כ. והיינו כי חיבוצ המלות
לא רק ללמד על עזמו יא, אלא
ללמד על הכלל כולו יא, שכל המלות
שישראל מקיימין אינם ככפיה, דאם
לא כן לא היו עושין רק כפי חיובם,
אלא החיבוצ מורה שמא הצבת קונם הם
מקיימים מצותיהם.

חשיבות לעבודתם, אצל כאשר השטן
רואה איך אנו מקיימים מצות ארבעה
מינין, דמדאגביה נפיק, וכבר יאנו
צוה ידי חובתם, ואף על פי כן מגודל
חשיבות מצות ה' אין הם מניחים
אותם מידיהם ומנענעין אותם בשעת
קיום המלות ובשעת חמירת ההלל,
ומוליך ומציא למי שהארבע רוחות שלו
(שם לו:), וברש"י מלות זו אנו עושין
לשמו, כן מראה בהנפתו ע"כ. צוה
הם מגלים פנימיותם שגם שאר
המצות שהם מקיימים אינו מצד
הכפיה צמתן תורה, אלא מתוך רגום
ואהבתם, וכמאמרם שאם עמד וגדר
את הרביעית מגלגלין עליו את הכל,

ליל די דסוכות תשפ"ב לפ"ק

וגם להצין מהו הענין ששמחה זו
היתה מקומה בעזרת נשים דייקא,
ואם תיקנו תיקון גדול. ובפשוטות
הטעם כדי שיוכלו כולם לראות את
הלויים העומדים על החמש עשרה
מעלות שהיתה גבוה מהעזרת נשים.
גם יש להצין לאיזה צורך הזכיר כאן
שחמש עשרה מעלות הללו הם כנגד
חמש עשרה שיר המעלות שצתהלים.

וּנְרָאָה דהנה רש"י (סוכה ג.) ציאר
דכל ענין שמחה צית
השואצה אינה אלא צשציל ניסוך המים

במשנה (סוכה נא.) מי שלא ראה
שמחת צית השואצה לא
ראה שמחה מימיו. צמוצאי יום טוב
הראשון של חג ירדו לעזרת נשים
ומתקנין שם תיקון גדול וכו'. והלויים
צכנורות וצנבלים וצמללתיים וצחנולרות
וצכלי שיר צלא מספר, על חמש
עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל
לעזרת נשים, כנגד חמש עשרה שיר
המעלות שצתהלים, שעליהן לויים
עומדים צכלי שיר ואומרים שירה וכו'
ע"כ. ויש להצין הכוונה צאמרם שלא
ראה שמחה 'מימיו', דלכאורה מיותר.

ישצנו גם צכינו צזכרנו את לין (תהלים קלז-א), מהו הלשון 'גס' צכינו, מי עוד צכה חוץ מישראל כשהגלו לצבל. אך הלא המים צכו חנן צעינן למיהוי קמי מלכא, וניחם אותם ה' שצצית המקדש יקרצו מהם מלח על כל קרבן, ויקיימו צהם מצות ניסוך המים, אבל כשחרצ הצית המקדש, ואי אפשר להקריב מהם עוד, התחילו לצכות מחדש למה הצדילו אותם מהמים העליונים. וכאשר היו ישראל על נהרות צבל, שם ישצנו גם צכינו צזכרנו את לין, שצכו ישראל ציחד עם המים. [הוצא צתהלים תפלה למשה זג-7].

ובבר ציארנו צמקום אחר (עיין שמן ראש לסוכות ח"א דף פא, קמו, קפח) דאכתי יש להצין צמה ניחם הקצ"ה את המים התחתונים, הלא סוף כל סוף המשכן והשני צתי מקדשות לא נתקיימו רק יותר מאלף שנים, אשר צו יוכלו המים לשרת את ה', והמים העליונים חונים למעלה קדם מלכא כבר קרוב לשש אלפים שנים, ואם כן אכתי טענתם חזקה שגם הם רוצים להיות קדם מלכא. וצפרט שהניסוך המים היה מצלוחית של זהב המחזקת שלשה לוגים, ששיעור זה צטל ומצוטל בצלפי רצבות המים הנמצאים צעולם, ואם כן אכתי קיפחו להמים התחתונים, דהא המים העליונים כולם הם קדם מלכא,

דכתיב (ישעיה יג-ג) ושצבתם מים צששון ע"כ. והיא פליאה מהו השמחה הגדולה הזאת צשצצית המים לצורך ניסוך, שהיא גופא אינה המצוה אלא ההכנה להניסוך, ומאי שנא מלקיטת ענבים לצורך ניסוך היין, או לקיחת שה לצורך קרבן, ולשמחה מה זו עושה צשצציתה, לשמח עבודה כל הליה.

אך הענין הוא דאיתא צגמרא (שם :): חד תני צית שואצה וחד תני חשובה, מאן דתני שואצה לא משצצש דכתיב ושצבתם מים צששון, ומאן דתני חשובה לא משצצש, דאמר רב נחמן מצוה חשובה היא וצאה מששת ימי צראשית ע"כ. ופירש רש"י דאמרן לעיל שיתין נצראו מששת ימי צראשית לקבל הנסכים ע"כ. אמנם צשפת אמת (שם) פירש הכוונה דמצואר צמדורש (צ"ר ה-ד) דצשעה שאמר הקצ"ה צצצריאת העולם, יהי רקיע צתוך המים ויהי מצדיל צין מים למים (צראשית א-1), התחילו המים התחתונים לצכות חנן צעינן למיהוי קדם מלכא. והצטיח להם הקצ"ה שיקרצו מהם על המוצח, על כל קרבנך תקריב מלח, וניסוך המים צחג. ועיין צרש"י (ויקרא צ-ג) דלכן נאמר ולא תשצית מלח צרית אלקיך מעל מנחתך, שהצרית כרותה למלח מששת ימי צראשית שהוצטחו המים ליקרב מהם למוצח ע"ש.

ואיתא צמפרשים, דמשום הכי אומרים, על נהרות צבל שם

לא היו מרוצים ממעמדם למעלה, ורצו לירד למטה, אך בגזירת מאמר ה' הוצרכו להיות תלויים למעלה.

ובועתה כאשר הלכו ישראל לשאוב המים לניסוך המים, והתבוננו בהפיוס שניתן להמים בזה, והשיגו המים כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא, והם מאושרים יותר מהמים שלמעלה. השקפה זו העלה את ישראל לשמחה רבה, להכיר כי אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, והאדם יכול לזכות ולהגיע למדריגה שזכל שעה מימי חייו, יהיה לו קורת רוח יותר מחיי העולם הבא, לכן התרוממו אז בשמחה רבה, ואז העלו על רעיונם הרהורי תשובה, כי יפה שעה אחת בתשובה מחיי העולם הבא, ואמרו אשרי זקנתנו שכיפרה את ילדותנו. — וזה השמחה הגדולה שהיתה בשאיבת המים לניסוך המים, שלמדו אז להיות שמח בחלקם שהנחיל להם הזכות בחייהם שצידם לעשות רצון קונם תמיד, בכל יום ובכל רגע.

*

והנה מצואר צרמז'ים (ה' תשובה י-א) שאין ראוי לעבוד את ה' כדי שיזכה לחיי העולם הבא, אלא עשה האמת מפני שהוא אמת, ולעבוד ה'

ומהמים התחתונים יהיה רק כמה לוגים קדם מלכא מדי שנה בשנה.

אמנם הבוזגה, דהנה חז"ל אמרו (אבות ד-יז) יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, והיינו כי תענוג העולם הבא הוא מה שצדיקים יושבים ועטרותיהם צראשיהם ונהנים מזיו השכינה, והוא תענוג נחמי של רבצי רבבות שנים צלי סוף וקץ, ואף על פי כן שעה אחת לעבוד את ה' בעולם הזה שקול יותר מכל חיי עולם הבא. ואם כן מה להם למים העליונים שהמה קמי מלכא ונהנים מזיו השכינה אלפי שנים, גגד הזכות של המים התחתונים שאפילו אם רק פעם אחת יטלו ממנה שלשה לוגין לעשות בהם מצוה, עדיפי הם מהמים העליונים, ושפיר ניחמם הקב"ה.

וגראה, דזהו שאמרו (תענית י.) מים העליונים צמאמר הם תלויים [אינן נחות על שום דבר, אלא מכונסות ועומדות כמין צריכה, ותלויות צמאמר של הקב"ה] ע"כ. ויש לומר שכאשר ראו המים העליונים מה שזכו המים התחתונים, שעדיפי הם מהעליונים, כי מהם יעשו חפץ של מצוה, אשר יפה שעה אחת צמעשים טובים מכל חיי עולם הבא, גם הם

מאזהבה. ועבודת ה' עבור שכר אינו אלא לעמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שמרבה דעתן ויעזרו מאזהבה ע"ש.

מאזהבה. ועבודת ה' עבור שכר אינו אלא לעמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שמרבה דעתן ויעזרו מאזהבה ע"ש.

*

וְלִבָּן לְשִׁמְחַת צִית הַשּׁוֹאֵבָה הִיוּ יוֹרְדִין 'לְעֹרַת נָשִׁים', כְּדִי לְהַעֲלוֹת עַל הַזְכָּרוֹן שֶׁהַעֲבֹדָה שֶׁלָּנוּ הִיא דוֹגְמַת עֲבֹדַת הַנָּשִׁים שְׁעוֹבְדִין רַק כְּדִי לְקַבֵּל שָׂכָר, וּמִצֹּאֵר צְרַמְצָ"ס (שֵׁם יִי-ה) שְׁזָהוּ תַחֲלַת הַעֲבֹדָה עַד שֶׁמֵּרַבָּה דַּעְתָּן וַיִּתְחַכְּמוּ חֲכָמָה יִתְרָה, מְגַלִּין לְהֵן רַח זֶה מֵעֵט מֵעֵט, וּמִרְגִּילִין אֹתָן לְעִיֵּן זֶה בְּנַחַת עַד שִׁישִׁיגוּהוּ וַיִּדְעוּהוּ וַיַּעֲבְדוּהוּ מֵאֲהָבָה ע"כ. וְאַחַר שִׁירְדוּ לְעֹרַת נָשִׁים 'מִתְקַנֵּין שֵׁם תִּיקוֹן גְּדוֹל', שְׁעֲבֹדָה זוֹ שֵׁשׁ בְּעֹרַת נָשִׁים נְרִיכָה תִיקוֹן גְּדוֹל, אֲשֶׁר זֶה לְמַדּוֹ מִשְׁמַחַת צִית הַשּׁוֹאֵבָה, אִיךָ יִפֶּה שְׁעָה מֵעֵשִׂים טוֹבִים מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, לְרֹאשׁוֹת שְׁמַחָה מִימֵינוּ דִּיקָא, לְשִׁמּוֹחַ שְׁמַחָה אֲמִיתִית כֻּכַל מֵהַ שְׁזֹכָה לְעֹבֵד אֶת קוּנוֹ.

*

וְהַלְוִיִּים אָמְרוּ שִׁירָה עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֹרַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם כְּנֹגַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שִׁירֵי הַמַּעֲלוֹת שֶׁצִּתְהִלִּים. וְהַעֲנִין הוּא דְאִיתָא בְּגִמְרָא (שֵׁם גַּג) בְּשַׁעֲרֵי שְׂכָרָה דוֹד שִׁתִּין קִפְּא תְהוּמָא [כִּף הַתְּהוּם

וְהַעֲבֹד אֶת ה' מִפְּנֵי הַשָּׂכָר, דּוּמָה לְאָדָם פּוֹעֵל שְׁעוֹבֵד לְחֻצְרוֹ עֲבֹדָה קָשָׁה עֲבֹר שְׂכָרוֹ בְּסוּף הַיּוֹם אִוּ בְּסוּף הַשְּׁבֹעַ, שֶׁאִינוּ נֹהֵגִים כֻּלָּל מִהַמְלַחְכָּה וְאִינוּ שִׁמְחִים צוֹ, אֲלֵא עֵינֵינוּ צוֹפִיּוֹת עַל הַשָּׂכָר בְּקוּפוֹ. כֵּן הוּא הַמְקִיִּים מִנּוֹת ה' עֲבֹר שְׂכָרוֹ, לֹא נֹהֵגִים מֵעֲבֹדַת יוּמוֹ, שֶׁמּוֹגְבֵל כֻּכַל דְּבַר מֵהַ לַעֲשׂוֹת וּמֵהַ לֹא, אֲלֵא עוֹשֵׂהוּ בְּשִׁבְלֵי שְׂכָרוֹ שִׁיגִיעַ לוֹ אַחַר כְּלוֹת יְמֵינוּ. אֲבָל הַעֲבֹד מֵאֲהָבָה, שִׁיפֶה לוֹ שְׁעָה בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, זֶה דּוּמָה לְמִי שֶׁמֵּנָא אֹרֵר חֲפִירָה שֶׁל אֲבִיבִים טוֹבִים וּמִרְגִּילוֹת, שֶׁנֹּהֵגִים בְּחֲפִירָתוֹ כֻּלָּ שְׁעָה, שְׁמוּצִיא עוֹד מִרְגִּילוֹת אַחַת, כֵּן הַעֲבֹד ה' מֵאֲהָבָה יֵשׁ לוֹ שְׁמַחָה נִפְלְאָה בְּקִרְבּוֹ כֻכַל רַגַע שְׁעוֹשֶׂה רְצוֹן קוּנוֹ.

וְלִבָּן מִי שֶׁלֹּא רָאָה שְׁמַחַת צִית הַשּׁוֹאֵבָה, שֶׁהִגִּיעוּ אִוּ לְהַכְרִיה זֶה אֲשֶׁר שְׁעָה שֶׁל קִיּוֹם מִנּוֹת יִפֶּה מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, לֹא רָאָה שְׁמַחָה 'מִימֵינוּ' דִּיקָא, כִּי קִיּוֹם מִנּוֹתָיו הֵם עֲבֹדָה קָשָׁה עֲלֵינוּ, וְעוֹבֵד רַק בְּשִׁבְלֵי שְׂכָרוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁזָהוּ אַחַר כְּלוֹת יְמֵינוּ. לֹא כֵּן מִי שֶׁהִיא בְּשִׁמְחַת צִית הַשּׁוֹאֵבָה, הִגִּיעַ לְהַכְרִיה לְהַחֲשִׁיב כֻּלָּ

ירדו למטה עוד יותר, על כן כל פעם שעלו המים בצלף אמה, אמרה הארץ שירה שמתקרבים כעת יותר לשורשם למעלה, והיה שיר כרוך בתפלתו של דוד, ואלו הן החמש עשרה שיר המעלות.

וביין שעיקר שמחת בית השואבה היתה לעורר את ישראל ללמוד מתכונת המים התחתונים איך הם משתוקקים לעלות תמיד למעלה לשורשם, וכמבואר צוה"ק (ח"א ס"ט): שזהו ענין שהגלים מתנשאים תמיד למעלה, ועל זה נאמר (תהלים פ"ג) צווא גליו אתה תשבחם. אבל מתפייסים צמה שנעשו כלי לקיום מצות ה' בניסוך המים, על כן אמרו הלויים שירה על החמש עשרה מעלות, שהם כנגד חמש עשרה שיר המעלות, שנאמרו לתקן הצביה של המים שירדו למטה שיחסר אלפי גרמידי, וכל עלייתם למעלה היתה שיר.

למעלה וינא] ובעת למשטפא עלמא, כתב שם אחספא ושדי לתהומא [מפני שהחרס לולל ויורד ואינו נ"ף, כדי שירד וינא על הנקב], ונחית תהומא שיחסר אלפי גרמידי. כי חזי דנחית טובא, אמר כמה דמידלי טפי מירטב עלמא [כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ מתלחלה העולם והארץ מנצמחת פירותיה], אמר חמש עשרה מעלות [חמש עשר מזורמים של שיר המעלות] ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי, ואוקמיה בצלפי גרמידי ע"כ. ויש להבין למה אמר דוד שיר דייקא להעלות המים, יותר יולדק לזה תפלה ותחנונים.

אמנם המים התחתונים היו זוכים שנתרחקו מקמי מלכא, להיות מקומם למטה בצרף. ועתה צא דוד והרחיקם ממוקמם צממים עם עוד שש עשרה אלף אמות, על כן הוסיפו כעת על צבייתם עוד יותר, שהם משתוקקים תמיד להיות למעלה, וכעת

של"ם שבת חוה"מ סוכות תשפ"ב לפ"ק

חצה יתירה חצב את השצטים, כל אחד ואחד קרוי עם וכו'. כל קדושו צידך, נפשות הצדיקים הגנוזות אמו. והם תכו לרגלך, תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגליך צביני. ישא מדברותיך, נשאו עליהם עול תורתך

אף חוצב עמים כל קדושו צידך, והם תכו לרגלך ישא מדברותיך, תורה לכו לנו משה מורשה קהלת יעקב, ויהי צירון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שצטי ישראל (דצריס לג-ג). וצרש"י אף חוצב עמים, גם

וכו' ע"כ. וזריך זיארז קשר המשך הדברים זה לזה.

ובקדיים מה שאמרו בגמרא (שבת פח.) אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב (תהלים קג-ב) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו [מוכנין לעשות קודם שישמעו, ולא כדרך שאר עצדים ששומעים תחילה את הדבר, לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו], זרישא עושי והדר לשמוע ע"כ. וזריך זיארז מהו גילוי הסוד שהיה בזה באמירתם נעשה ונשמע, וכי ישראל אמרו נעשה ונשמע בשביל שנתגלה להם איזה סוד מהנהגת המלאכים, הם אמרו כן מגודל אהבתם לעשות רצון קונם, בלי שום חשבונות, אשר גם כאשר עדיין לא שמענו מה רוצה לזוות אותנו, מוכנים אנו לעשות קודם שנשמע. וגם למה קראם כעת בתואר 'בני'.

ובראה להנה צמתן תורה, חוץ ממה שקבלו בעצמם התורה באמירת נעשה ונשמע בשמחה, נשבעו ישראל להקב"ה שיקיימו התורה, וכמאמרם (יומא עג:) מושבע ועומד מהר סיני הוא. וכדליתא במדרש (במדב"ר ט-מו) השביעם שיקיימו את התורה כמה דתימא (שמות כד-ח) הנה

דם הצרית אשר כרת ה' וגו', ואין צרית בלא שבעה ע"כ. ומשה רבינו השביעם שנית בערבות מואב, כמו שנאמר (דברים כח-ט) אלה דברי הצרית אשר לזה ה' את משה לכרות את בני ישראל [שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבעה. רש"י], מלבד הצרית אשר כרת אתם בחורב ע"כ. ולכאורה כיון שכבר נשבעו בחורב, מה מועיל שנשבעו שנית. וצפשוט הכוונה היתה לחזק הדבר, על דרך שאמרו (סוטה לו:) מ"ח צריתות על כל מצוה ומצוה ע"ש.

ובפנים יפות (ריש פרשת נצבים) הקשה עוד יותר, הא קיימא לן (גדרים ח.) דאין שבעה חל על שבעה, ואם כן שבעה זו של משה בערבות מואב לא חל כלל. ותיירך דכיון דמשה אמר בשבעות, ולא אחכם לבדכם אנכי כורת את הצרית הזאת ואת האלה הזאת, כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום (דברים כט-ג), וכיון שחל על הדורות הבאים ועל הגרים, חל נמי עליהם אף שכבר נשבעו, כענין שאמרו (שבעות כד:) האומר שבעה שלא אוכל תאנים וחלב, מיגו דחיל על תאנים חל נמי בכלל על חלב ע"כ. [אך עדיין תקשה להלא גם בסיני בקבלת התורה, קבלוהו אותו גם על הדורות הבאות, וגם הם נכללו כבר בשבעות

הר סיני להיות מושבע ועומד מסיני. ועל זה כתב לצאר כדלהלן].

עמדו שם בשעת הצרית, ושוב אינם יכולין לחזור בהם ע"כ.

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לומר דזהו המשך הכתובים, 'והם תוכו לרגלך' בקבלת התורה, 'ישא' מדברותיך, רומז על השבועה לקיום התורה (כמו שנאמר (שמות כ-ו) לא 'תשא' את שם ה' אלקיך לשוא), שנשבעו בזמן תורה ושוב בערבות מואב. אמנם מהשבועה הראשונה לא נשאר קיום לדורותיהם אחריהם, כי חזרו משבעתם בחטא העגל קודם שבאו לעולם, אבל 'תורה' זו לנו משה', מהשבועה של ערבות מואב על התורה על ידי משה, מזה נשאר 'מורשה קהלת יעקב', קיום התורה גם לדורות, כי המשך לשם גם את אשר איננו פה, היה עומד עמהם אותו היום.

וּלְכַאֲוֶרָה גם צוה עדיין לא העלה ארוכה, דהא מצוה מצדדש תנחומא (פקודי ג) תדע לך שכל הנשמות שהיו מן אדם הראשון ושיהיו עד סוף כל העולם, כולן היו בזמן תורה ע"כ. וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מא) כל העתידין להצטרות עד סוף כל הדורות עמדו עמהם צהר סיני ע"כ. ובדברי יואל (פ' ננצים קעו.) הוכיח מדברי הזוה"ק (ח"א נא.) שכל הנשמות עמדו בזמן תורה עם הגופים אלא שלא נראו ע"ש. וציאר צוה קושיית הצעל עקידה

וּרְאִיתִי צילקוט (נצים תמקמ) שאחר שנשבעו בחורב צטלוס ואמרו אלה אלהיך וגו'. ולכאורה יפלא האין יכולין לצטל השבועה בלא התרת חכם. אך הענין הוא שבאמת היו רוב העם הנולדים במדבר שלא היו בשבועת חורב, ואף שכתרו צרית גם לזרעם אחריהם הוי ליה דבר שלא בא לעולם, אלא שחל צכולל, כענין שאמרו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם (עיין בשלחן ערוך חו"מ סימן רג-ו), הכי נמי חל השבועה על הדורות בכללות אציהם. אך אפילו למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול לחזור בו קודם שבא לעולם, כדאיתא צריש פרק המפקיד (בבא מציעא לד.). אם כן בשעת העגל הועיל החזרה מצניהם הנולדים אחר זה במדבר. וכיון שחל השבועה בערבות מואב על אותן הנולדים במדבר, חל נמי על אותן שהיו פחות מכן כ' בשעת העגל שלא נגזרה עליהם שימותו במדבר. אך לפי זה היה אפשר לחזור מן השבועה לאחר זה מן הדורות הבאים, היינו דכתיב אשר איננו פה אמתו עומד היום וגו', ומפרש צוהר (ח"ג שו.) כי הדורות אשר איננו פה בגופם אפילו הכי אמתו עומד היום לפני ה' אלקינו, שכל הנשמות העתידין להולד כולם

הוסיף ה' להשניע אותם על קבלתם, למצואר בשלחן ערוך (שם סימן רז-ט) דנדר ושזועה ותקיעת כף מהני אפילו באסמכתא ע"ש. להטעם דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא חל, הוא משום דאין דרך בני אדם לגמר ולשעבד נפשם בדבר שאינו יודע הקצבה (סמ"ע סימן רז-ס), וזה מדין אסמכתא לא קניא (לחם משנה ה' מלוה כ"ג, ובקצות החושן סימן ס' סק"ז), אבל על ידי שזועה מתחייב. אמנם בחכמת שלמה (ח"מ שם) מעורר מהסוגיא (סנהדרין כה). דאף בכגון דא שייך אסמכתא, וחזרה קושיא לדוכתא. וכתב שוב, דלדעת הב"ח (שם סימן רז) כל דין אסמכתא דלא קניא אינו אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא ודאי אסמכתא קניא, כי היכי דערב משתעבד מדאורייתא בלשון אסמכתא וכו' ע"ש. ואם כן בשעת מתן תורה אסמכתא קניא, ושפיר נתחייבו אז גם על דבר שאין לו קצבה ע"ש.

ובועתה יש לומר דהגם דלפי שעה חל קבלתם גם על דבר שאין לו קצבה, מכל מקום כיון שבקבלה זו התחייבו לקיים כל מה שיצטוו לאחר זה, ושוב נתגלה להם שהתורה מחייב אותם לקיים כל דברי חכמים, ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וכו', ושמרת לעשות ככל אשר יורוך (דברים י"א), והם אומרים דאסמכתא לא קניא, ואי

(פ' נצים שער נט) אין חלה שזועת התורה על הדורות העתידין, אף שהיו שם כל הנשמות, הלא המצות אינן אלא חובת הגוף, והגופים לא היו שם, ולפי דברי הוה"ק אחי שפיר. (ועיין בש"ה עשרה מאמרות מאמר ז). ולפי זה כבר נשבעו גם צהר סיני בעצמן כל הנשמות העתידות לבוא, ומה הוסיף שזועת משה לחול עליהם בכלל, והרי אין שזועה חלה על שזועה.

*

וגראה, לבאר בדרך אחר, דהנה המפרשים הקשו איך הועילה אמירת נעשה ונשמע להתחייב לקבל את התורה, הלא מצואר ברמז"ם (ה' מכירה י"ט) דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, אף על פי שקנו מידו לא נשתעבד, כגון שמתחייב עצמו לעשות כל אשר יצוה עליו חצירו לא חל עליו החיוב, כיון דבעת הקבלה לא ידע מה מכילה קבלתו זה. וכן איפסק הלכתא בשלחן ערוך (ח"מ סימן ח-כא). ואם כן כאשר קיבלו על עצמם חיובים רבים בטרם ידעו צמה הם מתחייבים, כיצד חלה עליהם התחייבות זו. (ועיין בזה בזהב דוד להחיד"א שבת כלה דרוש ת, ובצ"ח הלוי פרשת יתרו).

וראייתי בשפע חיים על שזועות (דרוש י"א אות ד) שכתב דלכן

מ'תורה זוה לנו משה מורשה קהלת
יעקב, נעשית התורה מורשה לכל
הדורות.

*

אמנם יש לומר עוד, בהקדם מה
דאיתא בגמרא (קידושין לו.)
בנים אתם לה' אלוקים (דברים יד-א),
בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם
קרויים בנים, אין אתם נוהגים מנהג
בנים אין אתם קרויים בנים דברי רבי
יהודה. רבי מאיר אומר בין כך ובין
כך אתם קרויים בנים ע"ב. וכחוצ
בדברי יואל (לראש השנה אוח לו) דהגם
דקיימא לן (עירובין מו:) דרבי מאיר
ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, מכל
מקום בשמים פוסקים כרבי מאיר,
דהא אמרו חז"ל (עירובין יג:) שלא היה
בדורו של רבי מאיר גדול כמותו,
ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו,
מפני שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף
דעתו ע"ש. והו דוקא בעולם הזה
שאין אנו יכולין לעמוד על סוף דעתו,
אבל בשמים שהקב"ה עומד על דעתו
דרבי מאיר, שפיר פוסק הלכה כמותו
דאף כשאין עושין רצונו של מקום
קרויין בנים ע"ש.

והנה בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן
קנה ד"ה ולפענ"ד) כתב, דהא
דאין קנין בדבר שאינו קצוב, הוא
משום דלא סמכא דעתו, כמו דאין

אפשר להתחייב בדבר שאין לו קצבה
גם בשבועה, אם כן קבלת נעשה
ונשמע והשבועה עליה אין לו תוקף,
בכפרטי הדברים שקיבלו על עצמם יש
חיוב לשמוע לדברי חכמים שציטלו
התחייבות של אסמכתא, על כן הוררך
משה להשביעם שנית בערבות מואב,
כי באמירת לא תסור בטלה מהם
שבועה הראשונה, שהיתה הקבלה אז
על דבר שאין לו קצבה, אבל כעת
אחר שמסר להם כל תרי"ג מנזות
התורה, ויש מעתה קצבה למנזות
התורה, שפיר השביעם שנית על דבר
שיש בו קצבה. — והגם שהשביע
אותם אז משה גם על מנזות העתידות
לחדש כגון מקרא מגילה (שבועות לט.),
והם דברים שלא היה להם אז קצבה,
מכל מקום חל בכלל, כיון שחל על
מנזות התורה שיש לה קצבה, חלה גם
על מה שאין לו קצבה.

ובזה נבוא לביאור הכתובים, כל
קדושי צידך, ומבואר בגמרא
(יבמות ב.) כל המקיים דברי חכמים
נקרא קדוש ע"ש. ובידו של הקב"ה
הם ישראל המקיימים דברי חכמים,
ולכן הגם שהם 'תוכו לרגלך' ואמרו
נעשה ונשמע, אין לזה תוקף, דהוי
דבר שאין לו קצבה דלא מועיל לדעת
החכמים, ולכן 'שא מדברותיך', השביע
אותם משה אחר שכבר נתן להם כל
התורה, והוי דבר שיש לו קצבה, וחל
על זה השבועה, ועל ידי שבועה זו

'צני', דמהאי טעמא זין כן וזין כן קרויין צני, דלמעלה פסקינן כרזי מאיר, אשר שם יורדין לסוף דעמו.

*

ובזה יוזן טעמא שהסמיך ה' מלות סוכה אחר יום הכיפורים, הגם שבסוכות הושבתי את בני ישראל היתה בחודש ניסן בצלחתם ממצרים. ויש לומר דהנה צצני יששכר (תשרי י-כו) כתב דהסוכה היא זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), וקיימא לן אין רוכזין על סוסו ואין משתמשין בשרביטו (סנהדרין כג:), והנה כתיב (שמות כ-כא) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, וכתיב (שם יט-ט) הנה אנכי צא אליך בעצ הענן, ועוד פסוקים אחרים, הנה הענן הוא כביכול כענין צמלך בשר ודם הרוכב על סוס, והאיך היו ישראל רשאים להשתמש בענני הכבוד, אלא על כרחך שהם נקראים צנים והש"ת נקרא עליהם אב ע"כ. וכיון דכל מי שבשם ישראל יכונה מחוייב במלות סוכה, וכל האורח צישראל ישבו בסוכות, אם כן יש מזה ראייה דלמעלה פסקינן דזין כן וזין כן קרויין צנים, דאם כרזי יהודה דזמן שאין אתם נוהגין מנהג צנים אין הם קרויין צנים, איך יכנסו לסוכה לחסות בצלל דמהימנותא, דענני הכבוד הם שרביטו של מלך, ועל כרחך דזין כן וזין כן אנו קרויין צנים. ולכן אחר

קנין בדבר שלא צא לעולם משום דלא סמכא דעמו. ולכן לרזי מאיר דקצירא ליה (קידושין סג.) דאדם מקנה דבר שלא צא לעולם, הכי נמי אדם מקנה דבר שאינו קצוב ע"ש. ומעתה כיון דבשמים עומדים על דעתו של רזי מאיר, ופסקינן התם כוותיה, על כן כלפי מעלה מתחייב אדם גם בדבר קצוב. ולכן כיון שנעשה ונשמע נאמר לפני ה', כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, על כן הגם שלא שמעו עדיין מצותיה, והוי דבר שאינו קצוב, עם כל זה חל עליהם ההתחייבות כלפי מעלה. ולכן המלאכים למעלה הם עושי דברו קודם לשמוע קול דברו, שמתחייבים לעשות גם דבר שאינו קצוב, כי בשמים פוסקים להלכה, דגם צלל סמכא דעמיה מתחייב.

ובזה אחי שפיר מאמרם, דבשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יתה צת קול ואמרה מי גילה רו זה לצני, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, והיינו שכאשר הקדימו נעשה לנשמע, הרי צוה נתחייבו בדבר שאינו קצוב, דעדיין לא שמעו הדבר שנתחייבו בו, ומה הועילו באמירתם. ועל כרחך שהשיגו שלמעלה יש התחייבות גם בדבר שאינו קצוב, דכן הוא גם דיבורם של המלאכים, עושי דברו לשמוע בקול דברו, ועל זה אמר הקב"ה מי גילה רו זה לצני לשון שמלאכי השרת משתמשין בו. וקרא את ישראל בתואר

מ"ו) דעל ידי שליח מתחייב דדבר שאינו קצוב, והתורה ניתנה לנו על ידי משה רבינו ע"כ. וזה שאמר 'הם תכו לרגלך', ואמרו נעשה ונשמע, וגם 'ישא מדברותיך', שנשבעו על זה, והם מושבעים ועומדים מהר סיני, ולכאורה הרי קבלה זו היא דבר שאינו קצוב, ואיך מתחייב, על זה סיים 'תורה לזה לנו משה וגו', דנתינת התורה היתה על ידי משה, ועל ידי שליח מתחייב גם דדבר שאינו קצוב.

ויעיין עוד דדרשות חתם סופר (דרוש לפרשת נזבים שמת. ובנדמ"ח סליחות דרוש י) דקבלת התורה צהר סיני היתה באונס, שכפה עליהם הר כגיגית, ושבעת משה בערבות מואב היתה קבלת התורה בשמחה ע"ש].

יום הכיפורים, אשר היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, ואנו מבקשים אם כזנים רחמנו כרחם אב על זנים, ואם כעצדים עינינו לך תלויות וכו', והיינו שאנו מסופקין אם דינו כזנים או כעצדים, ניתן לנו מנות סוכה להורות שאנו זנים, וקודם מסירת הפתקין בסיום החג, אנו מורין באלצב שאנו זנים, ויש לרחם עלינו כרחם אב על זנים.

אויש לומר עוד בהמשך הדברים, והם תוכו לרגלך ישא מדברותיך, תורה לזה לנו משה וגו'. דהנה בשפע חיים (שם אות ט) הביא מספר זרכת מועדיך לחיים להגר"ח פאלאג'י (דרוש א לשנת כלה), דמצואר בכנסת הגדולה (ח"מ סימן ס הגהות ז"י

ליל שמיני עצרת תשפ"ב לפ"ק

חדאן עמיה, ועל דא כתיב (דברים לג-כט) אשריך ישראל מי כמוך ע"כ. ויש להבין הקשר של יעקב אבינו לשמחת שמיני עצרת יותר משאר האבות.

וּבְרָאָה כי הכתוב אומר (קהלת יא-א) שלח לחמך על פני המים כי צרוב הימים תמצאנו, תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר טו-לה). בתרגום יונתן, ביומא תמינאה כנישין תהוון צחדא מן מטילכון לבתיכון (מן הסוכות לביתכם) כנישת חדא ויומא טבא ע"כ. ויש להבין הכוונה שהדגיש שהשמחה היא מהיציאה מהסוכה לכניסת הבית. ובזני יששכר (תשרי יג-ה) הביא מהזה"ק (ח"ג קד:) האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, וכל אינון אושפיזי

זוהי הדביקות מעורר שמחה אמיתית בלב כל אחד. — ושמחה זו מתרבה ביתר שאת ציוס שמיני עצרת, שהקב"ה מלווה אותנו לבתינו, ואומר להם בצקשה מכס עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכס (רש"י כט-לה), שזוהי הקירוב היותר גדול שנוכל לצייר שהמלך מראה צוה אהבתו לאהובו.

והגדה אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא (ויה"ק ח"ג עג.), והיינו דעל ידי התורה הקדושה מתדבקים ישראל לקודשא בריך הוא. ומטו משמיה של הרה"ק רבי דוד מלעלוז ז"ע שאמר שזו נרמז באות ו', שנכתב בשלשה אופנים, ו"ו וא"ו ו"ו, דו"ו מספרו י"ב מורה על ישראל שהם בכללם י"ב שבטים. וא"ו מספרו י"ג כמספר אח"ד, מורה על הקב"ה שהוא אחד. וי"ו מספרו כ"ב מורה על התורה שנארגת מכ"ב אותיות התורה, וקשורין זה צוה. וזהו הרמז צו"ן תקט"ר, רומז על הקשר של הווי"ן ע"כ. ולכן נורת הסוכה הוא כאות ב', ג' דפנות, שכל דופן הוא כמו אות ו', ויש צוה ג' ווי"ן, הרומזת שבהסוכה נעשה קשר אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל.

*

והגדה על מצות השמחה צחק הסוכות, מצוה צתורה שכל

רעה על הארץ. וצמד"ש רבה תן חלק לשבעה אלו שבעת ימי סוכות, וגם לשמונה, שמיני עצרת ע"כ. ויש לומר כי הנה חג הסוכות הוא זמן שמחמתנו, וציאורו נראה כי בכל חג מתעורר ענינו של אותו המאורע שעבורו נתקן החג, ובפסקה מתעורר גאולה וחירות בכל שנה ושנה, ובחג השבועות מתעורר ענין קבלת התורה לכל אחד, ובחג הסוכות מתעורר בהסוכה ענין ענני הכבוד שהיו לישראל במדבר, שהיה צוה השראת השכינה, וכמו שנאמר (שמות יג-כא) וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן. וכמו כן בהסוכה יושבים בצלל דמהימנותא, אשר כנשר יעיר קנו על גוליו ירחף. והנה אמרו (חגיגה ה:) דאין עניבות לפני הקב"ה בצתי צראי שנאמר (דברי הימים א טז-כו) הוד והדר לפניו עוז ותדוה במקומו ע"כ. וכאשר האדם יושב במקום של שמחה מתעורר גם הוא להיות שמת, ולכן כאשר יושבים בסוכה בצלל דמהימנותא תחת כנפי השכינה, הוא זמן שמחתינו.

ו"א עוד אלא שצורת הסוכה הוא שלש דפנות (סוכה ב.), שזוהי צורת אות ב', ומצוה צתורה בצפ"ק כי האהבה אחד לחצירו מתצט"ט בחיבוק, וכמו שהמשיל שלמה המלך (שיר ב-ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני, והחיבוק הוא צורת אות ב', ובסוכות הקב"ה מחבק את כל אחד מישראל,

השנה, שיוכלו ללמוד תורה ולעבוד עבודת קונס בשמחה, הרי שמחה זו של החג הכנה שיתעלה תורתם ועבודתם כל השנה כולה, ויש צוה סיוע לתורה באופן נעלה יתירה כל השנה.

וישמעתיו מאבא מארי ז"ל שפירש שלח לחמך על פני המים, כי התורה הקדושה נקראת לחם כמו שנאמר (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי, ובשמחת צית השואבה יש לבטל מהתורה ולהרבות בשמחה, ושלח לחמך, זו התורה, על פני המים, בהחג שמרנה על המים, ואין זה ציטול תורה, כי צרוב הימים תמלאנו ע"כ.

ואמור הכתוב שוב, שגם אם חיסר להרבות בשמחה במשך ימי חג הסוכות, יש לזה תשלומין להרבות בשמחה בשמיני. וגם כאשר נתן חלק לשבעה, שעומד במצב שלח נתן רק חלק קצת לשבעה, גם לשמונה, יש לו עדיין מקום להרבות השמחה בשמונה, כי גם יום טוב האחרון נכללת בהבטחה של והיית אך שמח. ומסיים כי האדם שהקדיש ימים הללו לשמחה, כי לא חדע מה יהיה רעה על הארץ, יתקיים אללו הבטחת והיית אך שמח, בלי ידיעה מרעה כלל.

*

והגה הסוכה הוא לורת אות צי"ת, כי חג הסוכות ניתן לטעום

כזה שלא מצינו דוגמתו בשום דבר, והוא הבטחה על שמחה במשך כל השנה כולה. וכמו שנאמר (דברים טז-ד) ושמחת בחגך אתה וצנך וצנך וגו', והיית אך שמח. וברש"י לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הבטחה. והיא ברכה עזומה, כי יתכן שיהא לאדם עשירות ורחבות וחסר לו השמחה, אבל עבור שמחת החג יש הבטחה והיית אך שמח. ופירשו שעל זה אומרים בתפלה, והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום לשמחה ולששון כאשר רנית ואמרת לצרכנו, היינו הבטחה זו של והיית אך שמח. וכפי מה שמוסיף האדם בשמחת החג, יתוסף לו שמחה במשך השנה.

ובבואר בגמרא (סוכה מת.) דהכתוב והיית אך שמח, צא לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה ע"ש. והיינו שגם מי שחיסר צריצוי השמחה במשך שבעת ימי החג, יש לפניו להשלים זאת עדיין בשמחת יום טוב האחרון, וכפי מה שירצה בשמחת החג יחול עליו ההבטחה של והיית אך שמח.

וגראה דלכן מצינו בשמחת צית השואבה, שחסידיים ואנשי מעשה היו מרקדין כל הלילה במקדש, ולא חשו על ציטול תורה שהוא כנגד כולם, כי צהיות שהתולאות משמחה זו יציא להם שמחה על כל

יום להתצוננות איך יוציא מהכח להפועל הדברים על כל השנה, וזהו 'צוננהו', זמן על התצוננות.

ובבזו שמצינו אשר מי שבא להראות פני ה' במקדש, לא היה ראוי לחזור תיכף לביתו, אלא הולך לינה, ופנית בצוקר והלכת לאלהיך (דברים טז-יז), שטעון לינה של מוצאי יום טוב, כדי שיוכל לספוג בתוך תוכו הקדושה שזכה בכניסתו למקדש, כן ניתן חג העצרת להתצוננות. וזהו כוונת התרגום, ציום השמיני עצרת תהיה לכם, כנישין תהוון בחדא 'מן מטילכון לבתיכון', שזהו תכלית חג העצרת, בשביל שנכנסין אז להבית, צריכין לזה יום איסור מלאכה, שיוכל להמשיך קדושת הסוכה להבית.

ולבן יעקב הוא רישא דחדוותא, כי יעקב אבינו בקדושתו, הדריך את הדרך לבניו לדורות, כי יתכן שהאדם צריך לעוזב צית מדרשו, ולהסתובב שנים ארוכות צבית לבן, ולהיות טרוד צפרנקתו ולגידול בניו, וכמו שאמר (בראשית לא-לח) זה עשרים שנה אנכי עמך וגו', הייתי ציום חלני חורב וקרר כלילה וגו', ועם כל זה נשאר צבדקתו, ועם לבן גרתי (שם לב-ה), ולא למדתי ממעשיו הרעים. ועל כן בשעה שאנו מכניסים הסוכה להבית, לקדש כל עניי הגשמיים משך כל השנה, כמו שהיה בהסוכה, אז

טעם הדביקות שהאדם חוסה בצלל דמהימנותא, שכל מעשיו הם לעשות נחת רוח לקונו, גם העניינים הגשמיים שעושה, אכילה ושתייה וטיול, וטעמו וראו כי טוב ה'. ואין זה רק על שבעת ימי החג, אלא המספר מורה על השבעים שנה שהם ימי שנותינו, ולהתנהג ככה גם כאשר נכנסים חזרה להבית, וכמו שפירש צדברי יחזקאל (הפיוט למעריבית) פונים מסוכה לביתם לישב, שפונים הסוכה לתוך הבית, לישב גם צביתם בצלל דמהימנותא, ולקמין קדושת הסוכה עמהם לבית, בצלל חמדתי וישבתי (שיר ז-ג), להסתופף כל השנה בצלל ה' ע"כ. ולכן נורת הסוכה הוא צבית, להורות שככה יש להתנהג כל השנה גם כאשר יכנסו בחזרה להבית.

ולזה ניתן אחר חג הסוכות יום אחד לעצרת, אין זה שום מנוח מיוחדת, רק יום אחד להתצוננות, איך יעביר קדושת הסוכה להבית על כל השנה, לקדש כל ענייני הגשמיים שיהיו לרצון ה'. ועל חג הסוכות נרמז בקרא (דברים לב-י) יסובבנהו יצוננהו יצרנהו כאישון עינו, כנשר יעיר קנו על גזוליו ירחף, כידוע שזהו ענין הסוכה שהקב"ה כביכול סובב אותנו תחת כנפיו, ויצרנהו כאישון עינו. ועל חג הסוכות אמר 'יסובבנו', שאז אנו מסובבין תחת כנפיו, ואחר זה בא חג שמיני עצרת,

ועתה אנו מחזקין את ה' כזיכור,
להמשיך דציקותו על כל השנה עם
התורה, כי אורייתא וקודשא צריך הוא
חד, והתורה הקדושה היא חכמתו של
הקב"ה, והוא וחכמתו אחד, וצאחזית
התורה אנו ממשיכין הימינו תחזקני,
אשר מימינו אש דת לנו.

יעקב רישא לדויותא, כי מעשה אבות
סימן לבנים, ויעקב כבר הדריך לדורות
כה זה לבניו אחריו.

ולבן שמחים בהתורה ציוס הזה
במיוחד, כי בחג הסוכות חיבק
אותנו ה' בסוכתו, וימינו תחזקני,

ליל שמחת תורה תשפ"ב לפ"ק

אמר 'הוצא' עיר דוד, וכמו שנאמר
להלן ויצאו את ארון ה' וגו'. גם
להצין טענתה של מיכל שהיתה אשה
גדולה, ואיך ביזה את דוד בלבה. וכמו
כן יש להצין תשובתו של דוד אליה,
לפני ה' 'אשר בחר בי מאבין' וגו',
לאיזה צורך הזכיר זה שהוא נבחר
מה' תחת אביה שאול המלך. גם מה
שקיים 'ושחקתי לפני ה', לכאורה
מיותר, דהא גם היא ידעה שהיה
שחק לפני ה'.

*

ודעה קודם זה סיפר הכתוב (שם
ו-ו) ויצאו עד גורן נכון,
וישלה עוזא אל ארון האלקים ויאחו
בו, כי שמטו הבקר, ויחר אף ה'
בעוזה ויכהו שם האלקים על השל
וימת שם עם ארון האלקים, ויחר
לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזה.

ודוד ממכרך בכל עוז לפני ה' וגו',
והיה ארון ה' בא עיר דוד,
ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון,
ותרא את המלך דוד מפוז וממכרך
לפני ה', ותצו לו בלבה וגו', ותא
מיכל בת שאול לקראת דוד, ותאמר
מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה
היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות
נגלות אחד הרקים, ויאמר דוד אל
מיכל, לפני ה' אשר בחר בי מאבין
ומכל ציתו לזוות אותי נגיד על עם
ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה',
ונקלותי עוד מוזאת והייתי שפל בעיני,
ועם האמהות אשר אמרת עמם
אכבדה, ולמיכל בת שאול לא היה לה
ילד עד יום מותה (שמואל ב ו-ד).

ויש לדקדק דמתחלה כתיב ודוד
'ממכרך', ושז נאמר 'מפוזו
וממכרך' לפני ה'. גם מה שאמר
והיה ארון ה' 'בא' עיר דוד, ולא

בהארון ומת, ומשגגתו של דוד צאו
אחרים לחטא מזיד.

אך יש להצין הלא עונשי ה' הם
מדה כנגד מדה, ולמה נכשל
בחטא זה דייקא עבור אומרו ומירות
היו לי חוקיך. וגם איך יתכן שדוד
מלך ישראל ישכח פסוק בתורה, ואין
מי שיעורר אותו שמעשיו הם נגד
התורה. וכבר דברנו מזה, ונבאר
הדברים כעת צביאור אחר, כי הנה
תורתנו הקדושה איננה כשאר חכמות
שהאדם לומד, שהאדם וחכמתו הם
שני דברים נפרדים, והאדם נשאר
במהותו גם אחר שלמד החכמה, כמו
שהיה מקודם, ובמהותו איך שום
חילוק צינו לציין מי שלא למד חכמה
זו, כמו שהוא בשאר חכמות. אלא
קדושת התורה מתעצם בהאדם שלומד
תורה, שמשנה מהותו לאדם נעלה,
והוא ותורתו אחד הם. ואמרו (מכות
כג): כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי
מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי
גברא רבה ע"כ. כי קדושת הגוף של
הגברא רבה חשיבי יותר מספר תורה,
שהתורה כתובה על קלף הדומם,
והחכם התעצם בהתורה כל נפשו
ורוחו. ובאמת אמרו (מועד קטן כו.)
הרואה ספר תורה שנקרע חייב לקרוע
שתי קריעות, אחת על הגויל ואחת
על הכתב ע"כ. כי התורה מתעצם גם
בהקלף שמתקדש בקדושת התורה
שעליה.

ובמאודות פירש ויחר לדוד, על עצמו
חרה, כדרך המילר ונזהל, בעבור
לאגת הפרץ. ונראה הכוונה לאיתא
בגמרא (סוטה לה.) דרש רבא מפני
מה נענש דוד [שמט עוזא על ידו],
מפני שקרא לדברי תורה ומירות,
שנאמר (מהלים קט-נד) ומירות היו לי
חוקיך צבית מגורי, אמר לו הקדוש
ברוך הוא דברי תורה שכחוב צהן
(משלי כג-ה) התעייף עייניך צו ואיננו,
אתה קורא אותן ומירות, הריני
מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית
רבן יודעין אותם, דכתיב (במדבר ז-ט)
ולצני קהת לא נתן [עגלות] כי עבודת
הקודש וגו' [לפי שיש עליהם לשאת
בכתף, כי לא היו ממונים אלא על
דבר קדושת הארון והשלחן והמנורה
ומזבח הזהב], ואיהו אחייה בעגלתא
ע"כ. והנה אם היה עוזא נושא הארון
על כתפו, לא היה צא לידי כשלון זה,
שנתהוה רק כי שמטו הבקר, אם כן
היה דוד הגורם לחטאו של עוזא
ומיתתו, ועל כן חרה על עצמו איך
צא מכשול כזה תחת ידו.

וז"ה מוסר השכל על מאמרם (בצא
מזיעא לג): הגד לעמי פשעם
ולצית יעקב חטאתם (ישעיה נח-א), אלו
תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם
כודונות ע"כ. ומציטוי לא כראוי שאמר
דוד ומירות היו לי חוקיך, נתגלגל
הדבר לישא הארון בעגלות אשר על
ידי זה צא עוזא לידי חטא לאחוז

חשיבות אומיות התורה, אבל לא על השצרי לוחות שהאומיות פרחו כבר ממנה, ועל כן אמר להציאם בעגלתא. ומזה בא גם עוזא לטעות, כי מה שהארון נושא את נושאיו לא קאי על ארון של השצרי לוחות. ולכן כאשר קרא דוד את התורה ומירות, שהזמר עם האדם המזמר אין לו שום קשר, נכשל צמה שאמר הכחוצו צכתף יסעו דלא קאי על שצרי לוחות, שהתורה לא מתעסם בהלוחות עצמן, ובשצרי לוחות כבר פרחו האומיות, ואין לו חשיבות של הלוחות השלימות.

והנה דעת זקנים לצעלי תוספות (שמות כה-יא) כתוב, ולפית אוחו זהב, ראוי היה הארון להיות זהב כולו, אלא לפי שיהיה נישא צכתף, ויכביד יותר מדאי. ואף על גב דאמרין ארון נושאיו נשא (כשעברו את הירדן ליכנס לארץ), לפי שעה היה. וקשיא לי אם כן למה נענש עוזא, וצריך עיון ע"כ. וכנראה דכיון דצעת רצון היה נושא את נושאיו, ואז כאשר החזירו הפלשתיים את הארון, היה זמן של נסים, שנענשו הפלשתיים, והפרות נשאו את הארון מעצמם, וישרנה הפרות צדרך עד צואם לגבול ישראל, והיו הפרות והוולדות אומרות שירה (עבודה זרה כד:), וצומן עת רצון כזה, היה לו לעוזא לשום על לבו שלא ישמטו הצקר את הארון, ונושאיו נשא עצמו לא כל שכן. וכיון שדוד גרס

ואמרו צגמרא (מגילה ג:) דמצטלין תלמוד תורה עבור מגילה, ופריך הא אמרו אין מועד צפני תלמיד חכם לגצי הספד, ומשני כבוד תורה קאמרת, כבוד תורה דיחיד חמור, תלמוד תורה דיחיד קיל ע"כ. ופירשו כי תלמוד תורה דיחיד היינו השעה שלומד, יש לצטל שעה זו כדי לשמוע מגילה, אבל חכם שמת נתעסם צתוך גופו תורה של שצעים שנה, ותורה כזו חשובה יותר ממקרא מגילה, ואין מועד צפני תלמיד חכם.

והנה דוד המלך הצצטא על התורה שהיא ומירות, אשר הזמר עם האדם הם שני דצרים נפרדים, אלא שיש לו מעלה שהוא יודע זמר, אבל אין זה נוגע למהותו של האדם כלל, לא כן היא התורה, זה נעשה עסם האדם, ואין לצטא על חכמת התורה צתואר ומירות. — ודבר זה נוכל ללמוד משצרי לוחות הראשונות, ששיצר משה צחטא העגל, והיו האומיות פורחות ממנה (פסחים פז:), ואף על פי כן נשאר צהלוחות קדושה ענומה שהיו מונחים צארון (צבא צמרא יד:), ויונא עמהם למלחמה (רש"י צמדצר י-ג), להגין עליהם מפני האויב.

והנה טעותו של דוד צדבר המפורש צתורה צכתף יסעו, היתה צצביל שהיה סוצר שזה נאמר רק על הארון עם הלוחות שלימות שיש עליה

במעשי דוד מה שלא הורגלה לראות אלל אציה, כי שאלו המלך היה מופלג צמדת הצניעות וגינוני מלכות, וחלילה להם אם נראה לאחד מהם פסת יד או פסת רגל מגולה, ולא היה מפוזר ומכרכר להיות נגלה צשר גופו. ועוד כי שאלו המלך היה לנוע צהנהגתו, לקיים (מכה ו-ח) והלנע לכת עם אללקיך, וכמאמרס (מגילה יג:) צשכר צניעות שהיה צו צשאלו, זכה ויאל ממנו אסתר, ומתו הצניעות, ואת דצר המלוכה לא הגיד לו (שמואל א י-טז). ואם לצו של דוד צוער צאהצת ה' ותורתו, אין לו לגלות זאת צפני כל עם ועדה.

דצ"א זה השיצ לה דוד, לפני ה' אשר צחר צי מאציק. והכוונה על פי מה שמסופר על הגה"ק צעל חידושי הר"מ זי"ע אשר צשעה שנתקבל להיות רצי לחסידים של גיסו הרה"ק מקוקק זי"ע, שינה הרצה דצרים ממה שהיו החסידים רגילים לנהוג מקדם. וצתוכס שהיו רגילים להתפלל צזמן מאוחר, והוא שינה הדצרים להתפלל צזמנה, וכדומה. פעם אחת העיר לו חסיד אחד, אין הוא עושה דצר כזה לשנות דצר שהיו רגילים אלל רצותיהם הקודמים, והניחו אותם לנהוג כן. והשיצ להם, אם היו רוצים מן השמים שתנהגו עדיין צאותו דרך הישן, היו משאירים לכס המנהיג הישן, ואם מן השמים נתמנה

זאת צמה שמה להציא את הארון צעגלה, וממנה למד עוזא צצארון זה יתכן שאינו נושא נושאיו, צא לידי מכשול עד שהמיתו ה', על כן חרה לו לעצמו על גדול הפגס שנגרס על ידו לכבודו של הארון, ולא רצה להציאו אל עיר דוד, רק אחר שראה ששקר חרון אף ה' צמה צצירך את צית עוצד אדום הגתי, והצין שנתקבלה תשובתו על פגמו, ואז נוה להעלהו אל עיר דוד.

ובספר כלי יקר כתב, דמדלל נאמר 'וישא' את ארון ה', אלל והיה ארון ה' 'צא' עיר דוד, נראה שהארון היה צא ונושא את עצמו וצא לעיר דוד, ועל זה נאמר והיה, אין והיה אלל לשון שמחה ע"כ. ולפי מה שנתצאר היה לדוד שמחה ענומה צמה שראה שהארון נושא את עצמו וצא לעיר דוד, כי כל הזמן הרגיש פגס צנפשו שעל ידו צא מכשול צעוזא שלא היה נוהר צענין זה של ארון נושא את נושאיו, וכעת שראה עת רצון שארון ה' 'צא' מעצמו אל עיר דוד, היה לו שמחה יתירה, שראה צזה אות לטובה שנתקבלה תשובתו על זה. וזהו שאמר 'והיה' ארון ה' צא עיר דוד, שהיה לו שמחה רצה מזה.

*

והנה מיכל צת שאלו נתגדלה אלל אציה המלך שאלו, וראתה

מעצמו, עם שרייט זיך, ודאי זה טוב מאד ע"כ. וכמו כן אמר לה דוד, יתכן שאלו עושים תכנית מתחלה איך נרייבין לרקד ולפזז, יש לנהוג כמו שנהג אציק לעשות הכל בצניעות, אבל כאשר עם טאנצט זיך מגודל התלהבות, אז איין שום גדרים איך להתנהג.

ובבזו כן יסופר על הרה"ק בעל דברי חיים מאלטו זי"ע, שפעם אחת היה סובל מחלת השיעול (היססעין), ובגודל הדביקות שלו כמה שעות בלילה היה מאריך בשלחנו. וזהו צנו הק' רבי צרוך זי"ע להציא טעהה לרפואה, והפסיק את אציו מהדביקות כי ישתה הטיי, כי הטיי יתקרה, על כן ישתה לרפואה. ואמר לו אציו, מה תרצה ממני, בעולם האצילות איין שותים טייה. והשיב צנו, טאטע, בעולם האצילות היסט מען נישט ע"כ.

ובבזו כן דוד המלך בעת שמחתו צביאח ארון ה', הגיע בהשגתו להתפשטות הגשמיות, ולהתגברות כח השכלי, עד שלא היה נמצא בתחמונים, להתחשב עם הציבור מה ראוי לעשות ומה לא, אם לרקד ולכרכר באופן זה או באופן אחר, לבו היה למעלה כמלאכי אש, ואיין הוא אחראי על התנהגותו. וזהו שאמר לה, כאשר הייתי מפזז ומכרכר לא הייתי יודע שאני עומד כעת לפני אנשים, שצרייבין

אני לפרנס עליכם, אז נרייבם אתם להתנהג כפי הדרכתי ודפ"ח.

ובבזו כן אמר לה דוד, הן אמנת כי יתכן שאציק היה לו דרך אחר ממה שאני נוהג, אבל כיון שה' צחר צי מאציק ומכל ציתו לכוות אותי נגיד על עם ה' על ישראל, וכיון שכעת אני הוא המלך, ואני מצין כי לפני ה' איין כאן חשבונות של כבוד מלכות, ואיין מקום להצנע לכת כאשר המנהיג עומד צראש המערכה, על כן הדין נותן להתנהג כמו שעשיתי.

*

ואמר לה שוב ושחקתי לפני ה'. יסופר על חסיד אחד מסטרעליסק שהגיע פעם לאחד מאדמו"רי רוזין, ונכנס להאדמו"ר וציקש רשות שיוכל להתפלל בקול רם כמו שהיו נוהגין בסטרעליסק, ולא הסכים, כי אצלו צבית מדרשו לא מתפללין כן. והחסיד הג"ל התאפק בכל התפלה, אבל כאשר הגיע לגשמת לא היה יכול לעצור, והתחיל לצעוק בתפלתו בקול רם. ולאחר השבת בא החסיד לבקש מחילה מהרבי על הנהגתו. ואמר לו, לא היה כוונתי על זה כלל, כי כאשר בא צערב שבת לעשות פלאן, תכנית, לקדר התפלה של מחר, אז דרכנו שלא להתפלל בצעקה, אבל אם זה מגיע להאדם

באחת. לא כן דוד רגל רביעי
 שבמרכבה, ומהשבעה רועים, היה
 במדריגתו לעמוד כן ולהיות
 בהתפשטות הגשמיות להתעלות אז
 להיות גם למעלה, ודוד בשמים, ולכן
 היה שינוי בהנהגתו של דוד מהנהגתו
 של שאול.

וביב"ל צת שאול נענשה שלא היה
 לה ילד עד יום מותה, כי
 עיקר שמחת העקרת הבית היא להיות
 אם הבנים שמחה, להשתעשע ולשמוח
 עם בניה, וכמו שאמר רחל, הבה לי
 בנים ואם אין מתה אנכי (בראשית
 ל-6). וכיון שמיכל ביזה שמחתו של
 דוד צה' ובתורתו, מדה כנגד מדה
 נענשה שניטלה שמחתה מביתה, ולא
 היה לה ילד. ומדה טובה מרובה,
 שהשמה בשמחת תורת ה', יתצרך גם
 בציתו שתהא שרוי בשמחה, בצנים ובני
 צנים עוסקים בתורה ומצות.

לקדקק איך להתנהג, אלא 'ושחקתי
 לפני ה', אני הייתי עומד אז למעלה
 לפני ה', ואין כאן תלויה. ולא עוד
 אלא שבמנצב שהייתי עומד היה יתכן,
 'ונקלותי עוד מוזאת והייתי שפל
 בעיני', לעשות מעשי קלות עוד יותר
 ולהשפיל עצמי עוד, כי מי שאינו
 מקושר כעת בתחוננים, ועומד
 בהתפשטות הגשמיות, יתכן לעשות
 מעשים עוד יותר המקילים את כבודו,
 ואין צמעי הגלות נגלות אחד הרקים,
 'ועם האמהות אשר אמרת עמם
 אכבדה', זהו הכבוד שלי, שלא הייתי
 מתחשב אז בשום דבר.

וירבן שזהו הרמו במאמרם (יומא
 כג:) שאול באחת ועלתה לו,
 דוד בשמים ולא עלתה לו ע"כ. והיינו
 ששאול המלך כאשר היה צין אנשים
 היה עומד במקום אחד, ולא נתעלה
 להיות אז גם למעלה, אלא שאול

נעילת החג סוכות תשפ"ב לפ"ק

ע"ש. ויש לומר עוד בטעם דקרא את
 התורה בתואר 'תליתאי', דהנה משה
 רבינו צמשך כל ימי חייו לימד כל
 התורה לבני ישראל, אמנם הפסוקים
 האחרונים שבתורה, שצו יסופר עלייתו
 של משה אל ההר ומיתתו, זה לא
 לימד לישראל, כי זה היה כבר אחר

מוצת ה' היתה זאת היא נפלאה
 בעינינו, זה היום עשה ה'
 נגילה ונשמחה צו (תהלים קיח-ג).
 ונראה בהקדם לצאר מה דאיתא
 בגמרא (שבת פח.) צריך רחמנא דיהב
 אוריאל תליתאי [תורה נביאים וכתובים]
 לעם תליתאי על ידי תליתאי וכו'

הזה, אלא עד כאן הקצ"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקצ"ה אומר ומשה כותב צדמע, כמו שנאמר להלן (ירמיה לו-יח) ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו ע"כ. ולכאורה יש להצין למה מקשה רק על השמונה פסוקים האחרונים מי כתבן, הלא גם על פסוקים הקודמים מועיל משה אל הר נצו וגו' תקשה מי כתבן.

וכבר העיר צוה צמורת משה (פ') צרכה קעדה. וכתב דדוחק לומר שהעלה ספר תורה עמו להר, ואחר שהראהו ה' ארץ ישראל כתב שם עד וימת משה, ואחר כך עלו ישראל ומלאו ספר תורה מונח שם, כי משמע שמסר ספרו מידו לשצט לו, כדכתיב לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה', וארץ עיון ע"כ. [ועיין באבן עזרא שם]. אמנם בפנים יפות הרגיש גם כן צוה, וכתב דלרבינו לומר דשתי עליות היו וכו', והיינו דכתיב כאן ויעל משה, ואחר כך ירד מן ההר, וציוס מותו אמר לו הקצ"ה צעמס היום הזה דכתיב צסוף פרשת האזינו (לצ-ג) ומות צהר אשר אתה עולה שמה וגו', ולא קשה מה שאמר צלשון ויעל משה, שכבר היה אחר עלייתו צפעס ראשונה ע"כ.

ולפי זה כל התורה מצראשית עד ועל צמותימו תדרוך, כתבן

שנקמלק מהס ועלה אל הר נצו, והס י"צ פסוקים האחרונים צצמורה, ולא זכו ישראל לקבל ממשה רבינו אשר שכינה היתה מדצרת מתוך גרונו, רק מצראשית צרה אלקים (עיין רש"י שמות כד-ד) עד סיוס צרכותיו, ואתה על צמותימו תדרוך (דברים לג-כט), ואס כן התחלת דיצורו היה צאות צ' של 'צראשית', וסיוס דיצורו היה צאות כ' של 'תדרוך'. ושוב יש י"צ פסוקים שכתבס משה ולא אמרס, מפסוק ויעל משה (לד-ה), עד לעיני כל ישראל, והתחלתס היא צאות ו' של 'ויעל', ומסיימתס צאות ל' של 'ישראל'. וציחד הס אותיות 'כל צו', להורות שהכל הוא צהתורה, וכל מה שיסנו צעולס נצרה מהתורה, אסתכל צאורייתא וצרה עלמא, וכמצואר צמדרש (צ"ר ה-ה) שהתורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקצ"ה ע"ש. וכל השצע חכמות שצעולס שורשס מהתורה (הקדמת הרמב"ן על התורה), וכל הנהגת העולס תלוי צהתורה, אס צחוקתי תלכו וכו', ואס כן צהתורה 'כל צו'.

ובגמרא (נצא צמרא טו.) וימת שס משה עצד ה' (לד-ה), אפשר משה מת וכתב וימת שס משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דצרי רצי יהודה, ואמרי לה רצי נחמייה. אמר לו רצי שמעון אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתיב (לז-כו) לקוח את ספר התורה

הכא (דברים לד-ה) וימת שם, וכתיב
התם (שמות לד-כה) ויהי שם עם ה',
מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד
ומשמש ע"כ. ויש להבין הלל כלל
בידינו דאלו ואלו דברי אלקים חיים,
ואיך יודק כאן לומר שמה מת, וגם
לא מת משה.

ג להבין מה דאיתא בגמרא (מגילה
יג.) הפיל פור הוא הגורל (אסתר
ג-ז), תנא כיון שנפל פור בחודש אדר
שמה שמחה גדולה, אמר נפל לי פור
צירח שמח צו משה, ולא היה יודע
שצשצעה באדר מת וצשצעה באדר
נולד ע"כ. וציערות דבש (ח"א דרוש ח
דף קסא.) הקשה דמה צכך שנולד צו'
באדר, הלל תמיד אחר אחרון אנו
הולכים. והמתענה יום שמת צו אציו
משום דריע מזליה, אף שצו ציוס היה
אציו נולד, מכל מקום מתענה צו,
כיון דסוף דבר נתרע מזליה. גם יש
לדייק באמרם תחלה צו' אדר מת,
ואחר כך צו' באדר נולד, איפכא הוי
ליה למימר, צו' באדר נולד וצו' באדר
מת ע"ש.

וכבר דברנו פעם בארוכה (בנעילת
החג תשע"ח) כי יש לומר
שאחר שמת משה ונקבר, החייהו ה'
בתחיית המתים כדי שיוכל לגמור סיום
התורה ולהשלימה. ומעתה אתי שפיר
דאלו ואלו דברי אלקים חיים, והוא
דמתחלה וימת שם משה עצד ה',

משה ולימדן עם ישראל, ושוב יש
ארבעה פסוקים מויעל משה עד
ושמה לא תעבור, כחצן משה בתורה
אבל לא לימדן לישראל. ואם כן
התורה שלימדה משה לישראל, מתחלת
באות צ' ומסיימת באות כ', והתורה
שכתבה משה ולא לימדה, מתחלת
באות ו' (ויעל משה) ומסיימת באות ר'
(ושמה לא תעבור), והם ביחד אותיות
'צרוך', לרמוז כי שורש כל הברכות
הם צהתורה, ורק העוסק בתורה הוא
צרוך מפי עליון.

ובצעתה התורה מורכבת משלשה
חלקים, אחד, מה שכתבה
משה ולימדן עם ישראל. שנית, ארבעה
פסוקים שכתבה משה ולא לימדן עם
ישראל. שלישית, שמונה פסוקים
האחרונים שכתבן יהושע. ועל כן גם
התורה שכתב נקראת 'אוריאלן
תליתאי', שמורכבת משלשה סוגים. —
וגם למאן דאמר שמה כתב כל
התורה עד סופו, מכל מקום אמרו
(שם) דשמונה פסוקים שבתורה יחיד
קורא אותן [כלומר אין מפסיקין
בהם], הואיל ואשתני [לכתוב צדמע],
אשתני ע"ש. אם כן התורה נארגת
משלשה סוגין, ועל כן שפיר נקרא
אוריאלן תליתאי.

*

והנה בגמרא (סוטה יג:) איתא, יש
אומרים לא מת משה, כתיב

שנהפך מצער לאש ע"ש. והוא מה שאמר הכתוב, ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים (בראשית ה-כד), והיינו שנתהפך חנוך למלאך אלקים, וכמו שכתוב בתרגום יונתן (שם) וקרא שמייה מטטרון ספרא רבא ע"כ. והענין בזה הוא, כי יש לפנינו ית"ש למעלה רבוא רבצן לשרתוניה, מלאכים שרפים ואופנים, אבל המה גופן אש, ואין להם השגה בדברים גשמיים, להבין נסיונות האדם, חומר גם בארץ מגושמת, עם גדל פיתוי היצר, וכמאמרם (שנת פח): כאשר ציקשו מלאכי השרת תנה הודך על השמים, מה לנוש כי תזכרנו, והשיבם משה, קנאה יש צייכס, יצר הרע יש צייכס ע"ש. וממילא אין הם ראויים להשיג עומק זכותיהן של ישראל, אשר גם דבר קטן לחשיבות יחירה יחשב. אבל מלאך מט"ט שנתהפך מצער לאש, משיג חולשת בני אדם ונסיונותיו, הוא ראוי להיות כותב זכותיהן של ישראל.

יב"ל דרך זה פירש הרה"ק מצעלוא זי"ע בהא דאיתא במדרש (ויק"ר כא-ג) וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויקרא טו-יז), אמר רבי אבהו וכהן גדול לא אדם היה, אלא כההוא דאמר רבי פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פניו צוערות כלפידים, הדא הוא דכתב (מלאכי ב-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ה'

ויקבור אותו וגו', אך החזיר ה' לו נשמתו והחייהו, ושוב אחר זה העלהו ה' בחיים, ומשה לא מת, אלא עומד וממשש שם להלכה.

י"פ זה אחי שפיר מה שאמרו ששמת המן שנפל לו פור צירח שמת בו משה רבן, אבל לא היה יודע שצשעוה באדר מת משה, ובאותו היום תיקף שוב נולד משה, שהחיהו ה' כדי שיוכל להשלים את התורה, ומאז הוא עומד חי וממשש לפני ה', ומעלה תמיד זכותיהן של ישראל. ולדתו זו השניה צו' באדר בחייית המתים עדיפא הרצה מלידתו הראשונה שהיתה רק על ק"כ שנה ושוב מת, אבל לידתו השניה צו' באדר היא נחאי, ויש לישראל מליץ למעלה לעולמי עד.

*

ובתוב בדגל מחנה אפרים (ליקוטים) סקיפר לו זקינו הצעל שם טוב זי"ע פעם אחת צמוצאי ראש השנה, איך מחנהג למעלה, שעומדים לפני מלך המשפט אבות העולם וכו', ומגשים הזכיות של ישראל, וגם משה רבינו ע"ה עומד שם, והוא כמו סרקור פונה אנה ואנה ומכניס הזכיות, ורואה בחכמה ובמחוג שלא יבואו המקטריגים והעונות ח"ו ע"כ.

ואיתא בתוספות (חולין ס. ד"ה פסוק) דמלאך מט"ט זה חנוך

מחומא פקודי ג, וכיון שמשה נולד כעת מחדש, על כן היתה הכתיבה צדמע. גם יש לומר כי משה הצטער במיתחו, אשר במתים חפשי (תהלים פח-ו), שנעשה חפשי מן התורה ומן המצות (שבת ל), והיה יפה לו שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות ד-טו), אבל כאשר החייהו ה' להיות עומד ומשמש גם להלכה (סוטה יג), נתמלא שמחה עצומה שיוכל להמשיך לעבוד את קונו בחיים חיותו, ומגודל התרגשותו הוריד דמעות של שמחה, וסיום התורה כתבן צדמע של שמחה.

וזוה מוסר השכל, כי בשעה שעוזב האדם את עולמו, אז מכיר חשיבות חיי האדם בעולם הזה בקיום התורה ומצותיה. והאי יתן אל לבו, שלא להמתין עד אז שמתגעגע שיוכל עוד לקיים מצות ה', אלא לשמוח בכל יום שה' נתן לו חיים ויוכל לעשות מצות ומעשים טובים, והעבודה תהא צדמעות של שמחה שזוכה להיות עבד נאמן לה'.

*

ובזוה נראה לפרש הכתוב שהתחלנו, מאת ה' היתה זאת היא נפלאת צעיינו, זה היום עשה ה' נגילה ושמחה זו. כי הנה בשמונה פסוקים האחרונים שבתורה, מוימת שם משה ולהלכה, יש בתוכם ת"ח

צבאות הוא ע"כ. ולכאורה הא מצוחר בירושלמי (יומא א-ה) שגם מלאכים שנאמר עליהם ודמות פניהם פני אדם (יחזקאל א-י) אסורין ליכנס ע"ש. ומה הועיל צתירונו שהכהן גדול היה אז כמלאך. אך מלאכים אין להם ליכנס כי קשה להם להמליץ על חטאי האדם, שאין להם השגות צנסינות חומר האדם, אבל הכהן גדול שנתהפך מבשר ודם למלאך שפיר יוכל להמליץ, ומותר לו ליכנס ע"כ.

ולבן החיה ה' את משה, כדי להיות עומד ומשמש כמו חיי, שמכיר הקיישויים והנסינות, ויוכל להמליץ תמיד על ישראל. ועל זה אמרו משה לא מת, דוגמת מה שמצינו ביעקב שלא מת, הגם שספדו ספדייח וחנטו חנטייח (תענית ה:), כדי שיוכל להיות עומד ומשמש למעלה כמו בחיים. וזה שאמרו (סוטה יג:) שהיה משה מוטל בכנפי השכינה, והקב"ה אומר (תהלים דז-יז) מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי און ע"כ. מ"י ראשי תיבות מ'שה י'עקב, והיינו שמעתי יעקב ביחד עם משה יקומו ויחייצו להמליץ עבור המרעים ופועלי און, כי הם נשחרו בחיים גם אחר מותם.

ואולי זה נרמז במאמרם שמשה היה כותבן צדמע, כי ידוע שהאדם צליתו צא לעולם צבכי ודמעות (מדרש

שמכוסה מאתנו אם פעלנו צוה למעלה או לא. אבל 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה צו', היום הזה שניתן לנו לשמח צה' ובתורתו, זה מבטל כל הגזירות, שנתצרך בשנה טובה ומזרכת.

*

והגדה בזמן שצית המקדש היה קיים היה לנו מצות עליית רגלים, לעלות לבית ה' ולהתראות, וכמו שנאמר (דברים טו-טז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר. הקדושה של מקום השראת השכינה היתה פועלת על כל ישראל שנכנס לשם להתעלות ולשנות מהותו ממה שהיה. ומבואר באלשיך כי האדם נברא בצלם אלקים על פניו, וכמו שנאמר (בראשית א-כז) בצלם אלקים ברא אותו, אבל על ידי החטא מסתלק מן האדם הצלם אלקים (וזה"ק ח"א ע"א), ועל דרך שאמרו (שבת קנ"א:) אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר (תהלים מט-יג) אדם ביקר כל ילין נמשל [מי שחיה מושלת בו בידוע] כבהמות נדמו ע"כ. אבל שלש פעמים בשנה, על ידי קדושת הימים, יראה על כל זכורך את 'פני ה' אלקיך', יתראה שוב על כל זכר את הצלם אלקים שהיה לו.

בימי קדם היתה זאת בכניסתו אל המקדש, במקום אשר יבחר,

אותיות כמספר ז"ת, אשר לפוס ריהטא מי כתבן. וזהו מאת ה' היתה ז"ת, שנתן לנו בתורתו ת"ח אותיות בקופה של תורה, היא נפלאה בעינינו, הוא פלא שיכתוב משה בחיים חיותו וימת שם משה. ועל זה בא כמתוך, 'זה היום עשה ה', ציום הזה של מותו עשהו ה' מחדש שהחיה אותו, וכמו שנאמר בצריאת האדם לשון עשיה, נעשה אדם, ולכן 'נגילה ונשמחה צו', שנשאר משה אהבן של ישראל להיות עומד ומשמש כמו בחיים חיותו, שאחר מותו החייהו ה' להשלים גם את התורה.

*

עוד יש לומר לפרש הכתוב, מאת ה' היתה זאת היא נפלאה בעינינו, כי אנו עומדים כעת בקיום הימים הנוראים, שעבודת היום היתה צ"ס קול וממון' שמעבירין את רוע הגזירה, שעולה ביחד כמנין ז"ת. ומטו משמיה של הרה"ק מוהר"ש מצעלזא ז"ע שאמר, כי מה שלא היו יכולין לפעול למעלה בעבודת הימים הנוראים, פועלים ישראל צריבוי השמחה צימים האחרונים של שמחת תורה, שמבטלת הגזירות הרעות ביתר שאת ע"כ. ולזה אומרים, מאת ה' היתה ז"ת, הקצ"ה נתן לנו ימי הרחמים לעסוק צ"ס קול וממון, ישראל התענו והתפללו והרצו בצדקה, אבל אחי היא נפלאה בעינינו,

הסביבה שהיה שרוי בו, אחיה רשע השפיע זאת עליו, ליראות כל זוכרך את פני ה' על עצמו. וכדרך שבא לראות, כמו שהבין עצמו לקבל היום טוב, כך יתראה עליו את פני ה'. ימי החג שעברו שינו אותנו, ויש לנו נורה אחרת כעת ממנה שהיה לנו.

עובדים כעת ממוקד ביותר מכל הימים של ימי השנה, בהמדרגה היותר גדולה שיוכל להגיע במשך השנה, וצריכים להשתדל שלא יפול חזרה ולהתראש, אלא להמשיך זאת גם להלאה. 'אל יראה את פני ה' ריקס', אין גם אחד שהולך ריקס מהימים הללו, כל אחד קנה לעצמו דברים טובים, 'איש כמתנת ידו', כפי מה שהבין עצמו ונתן ידו להתעלות, 'בצרכת ה' חלקיך אשר נתן לך', כן לעומת זה תהיה בצרכת ה' עמו, כל אחד לפי מדרגתו.

*

איתא צירושלמי (חגיגה א-ה) ולא יראו פני ריקס, אפילו לאחר מיתה ע"כ. ופירשו שאם לא עלה צידו להקריב את קרבן הראייה שלו בחג, ומת, יקריבו אותה היורשים גם אחר מיתתו ע"כ. ויש לומר בדרך מוסר, כי חשיבות חיי האדם הוא רק כאשר מנצל את עתיו לתורה ועבודת ה'. וכל אחד לפי מצבו מוטל עליו לנצל ימיו לעשות בהם נחת רוח לקונו. אבל

כעת אשר חרב צית מקדשנו, נשאר לנו עדיין מקדש מעט (יחזקאל יא-טו), אלו צתי כנסיות וצתי מדרשות שבצבל (מגילה כט.), אשר גם שם זוכין להחזיר את פני ה' חלקיו עליו. צירח האיתנים שתקיפי צמנות, כמה שעות ושעות שהינו בצית המדרש, כמעט חודש ימים מימי הסליחות עד עתה, מוצדלים בעולם אחר צלי קשר עם חונות העיר והצלי העולם, ויראה כל זוכרך את פני ה' חלקיך, לכל אחד יש כעת נורה אחרת, שהיום טוב הזדקך את כל אחד לפי ערכו להחזיר על עצמו הכלל חלקים. ואמרו (חגיגה ב.) יראה יראה [יְרָאָה כתיב וקרינן יְרָאָה], כדרך שבא לראות כך בא ליראות ע"כ. כאשר בא לצית ה', האדם בא לראות ה', וגם ליראות על עצמו את פני ה', לקבל את הכלל חלקים שנאצד במשך השנה.

וב"ל זה היא 'כדרך שבא לראות', כל אחד לפי הדרך שבא לראות, כפי ההכנה והכוונה, כן לעומת זה היתה גם הליראות. יתכן אצל בני אדם פשוטים כאשר מגיע הימים הנוראים נופל עליו אחיה מרה שחורה, תפלות בכיות ותעניתים, ועומד ומנפה שכבר יעברו הימים הללו. אבל בני עליה הם מתגעגעים לימים אלו, היכן יש לו עוד ימים כאלו בכל השנה, להיות יושב בצית המדרש דבוק בקונו, התפלות שהתפלל, המחשבות טובות שהיה לו,

*

שמחת צאומרים לי צית ה' נלך, עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים (מהלים קכג-ה). ידוע כי הששים רצוא ישראל מכוונים נגד הששים רצוא ארתיות שצתורה (מגלה עמוקות אופן קפו), וכל אחד מקושר צאות אחת שצתורה. והנה צהארתיות ישנס ארתיות שצורתם קטנה ויש שצורתם גדולה. הארת הקטנה שצכולם היא ארת י"ד, נקודה קטנה, ולעומת זה הארת היותר הגדולה היא ארת למ"ד. וישנס צני אדם פשוטים חלושים צעצודת קונס, והקשר שלהם עם התורה קטנה, והם נרמזים צאות היותר קטנה ארת י"ד, ולכן כל ישראל יכונה צתואר י"ד, כי לארת זה יש קשר לכל ישראל. אצל לומדי תורה ומקושרים אליה הם נרמזים צאות היותר גדולה, ארת למ"ד, שרומזת על לימוד התורה. — וזהו שאמר ה' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט-ו), שמהגדול עד הקטן ציותר הוא חלק מממלכת כהני ה'.

אמנם כאשר מגיע הימים טובים, וישראל מתכנסים צצית ה', ומקצלים על עצמם עול תורה ומצותיה, אז יוכל להתעלות, שגם כאשר נכנס להחג היה צדרגא קטנה של ארת י"ד, מכל מקום יוכל לצאת צהתעלות והתרוממות עד כדי להגיע להארת

כאשר עוצרים עליו ימיו צהצל וריק, וכל שכן כאשר חוטא צהם, הרי רשעים צחייים קרויין מתים (צרכות יח:), החיים שלו לא נקרא חיים. ודוד המלך אומר (מהלים קיח-ז) לא אמות כי אחיה ואספר מעשי י-ה, והיינו שלא אחשב כמת צעת שאני מסתובב בעולם צחיים, וציקש רחמים שלא יהא כמת צעת חיותו. כי יתכן לחיות ואין זה חיים וכדרך הרשעים, אלא אזכה ואספר מעשי י-ה, ורק אז החיים שלי תחשב חיים.

ובאשר צא ישראל לצית ה' צחגים, גם כאשר היה נמצא צדיוטא התחתונה, רשעים צחייים קרויין מתים, והוא היה עומד כבר לאחר מיתה, קדושת המקדש העלה את האדם עד כדי לזכות שיראה כל זכורך את פני ה' אלקיך, שיתראה עליו חזרה הנלס אלקים. וזהו שרמזו ולא יראו פני ריקם, גם לאחר מיתה, שגם כאשר היה נמצא צמנצ של מת, היה מתעלה מקדושת החג ומציאתו לצית ה'. — וכמו כן אנו כעת, אחר החגים, אנו עומדים נקיים וטהורים, כי ציום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם, אין לנו קשר עם מה שעבר עלינו צימי חיינו עד עתה, וגם כאשר היה עומד צמנצ של אחר מיתה נעשה מווכך, והעבודה היא להמשיך זאת גם להלאה, ורוח קדשך אל תקח ממני.

היותר גדולה של למ"ד, ולדבק עצמו בלימוד התורה. וזהו שאמר 'שמחתי באומרים ל"י, שיחכן להתעלות מאות י' לאות ל', על ידי ש'צית ה' נלך', שאז הזמן של התעלות גם כשעומד כדיטא התחמונה להגיע לדרגא עליונה.

וזהו ראשית העבודה אחר החג, לקדר עצמו בקציעות עמים שבאותיות.

לתורה, צראתי יצר הרע צראתי לו תורה תצלין, ואין חכמה ואין ענה להתגבר על יצרו בלא הכח של לימוד התורה, ורק על ידי הלימוד שנרמו צאות למ"ד, יוכל להגיע להתעלות להיות מקושר בהאות היותר גדולה שבמורה. ובלא זה, נופל ממדריגתו להיות רק מכונה צאות יו"ד, הקטנה שבאותיות.

(העתק חלק המוסר באידיש מהטעיפ)

ביי אונז לערנט מען 'ובהם נהגה', די וואך אי"ה גייט מען זיך פרייען מיט א שמחת התורה. א יוד זאל צוריק קוקן, זיבן יאר וואס מיר לערנען 'ובהם נהגה', צענדליגער צו הונדערטער יודען וואס האבן אנגעהויבן מיט צו לערנען דעם סדר תיכף אין אנהייב, האלטן יעצט, זיבן יאר שפעטער, אז זיי האבן אדורכגעלערנט גאנץ סדר מועד, און אנגעפילט די צייט מיט תורה. וויפיל צייט, וויפיל שעות ליגט אין די לימוד התורה וואס מען איז אדורכגעאנגען. איינער האט געענדיגט די גאנצע, איינער א חלק, אבער על כל פנים ער האט אנגעפילט די צייט מיט תורה. און עס איז באמת א שמחת התורה, עס איז באמת א געוואלדיגע שמחה פאר די וואס האט זוכה געווען, אז ער איז געווען א חלק דערין, אז ער איז צוגעקומען צו די דרגה.

דאס איז די עבר, דער עיקר איז די התחלה אויף ווייטער. מען הייבט אן ווייטער א פרישען סדר, סדר נשים. עס איז נישט גרינג, סדר נשים איז נישט פון די גרינגסטע מסכתות, אבער היינט איז אלעס גרינג, ווייל היינט איז שוין דא גמרות וואס מאכט כל התורה כולה, וואו מען וויל לערנען, אז ער פלאנטערט זיך נישט, און ער קען לערנען.

עס איז נאך יום טוב, און מען דארף אנהייבן דעם לימוד התורה. נעמען אויף זיך עול תורה, אוועקגעבן די צייט אויף לימוד התורה, אפילו עס קומט אן שווער. דער וואס האט נישט קיין אנדערע לימודים וואס ער האט זיך קובע געווען דערין, זאל זיך צוטשעפענען צו דעם לימוד. ווייל כי הם חיינו ואורך ימינו, און לא אמות כי אחיה, אז מען וויל נישט זיין קיין מת בשעת מען לעבט, איז נישט דא קיין אנדערע עצה. תורה דאס איז אונזער לעבן, כי הם חיינו ואורך ימינו.

אויסער תורה איז דא תפלה. דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם. אסאך מאל איז דער דאווענען אן עול אויף אים, ער קומט יוצא צו זיין, ער דארף דאווענען. די שענסטע שעה וואס דו האסט אין טאג, איז די שעה וואס דו דאווענסט! א שעה וואס דו ביסט זיך מייחד מיטן אייבערשטען, א שעה וואס דו רעדסט צום רבונו של עולם. אלע דיינע פראבלעמען וואס דו האסט איבערן גאנצן טאג, איבער א גאנץ יאר, אלעס ווערט דאך מסודר ביים דאווענען, אלעס קומט דאך פונעם אייבערשטען. אנשטאט דו זאלסט אריינלייגן דעם קאפ שפעטער אין די געשעפטן, און די עגמת נפש וואס דאס ברענגט מיט, קענסטו די אלע זאכן פארשפארן. ווען א יוד דאווענט ווי עס דארף צו זיין, ער האט זיין סדר התפלה, ער האט זיין מנין וואס ער דאווענט, און ער דאווענט מיט א מנין וואס כאפט נישט אפ דאס דאווענען, מען דאווענט כסדרן, האט ער דאך אלעס וואס ער דארף צו האבן. - יעדער הייבט זיך דאך אן יעצט קובע זיין א נייעם סדר, מען דארף זיך אויסשטעלן אזא סדר, אז כאטש די איינע שעה פון תפלה, מען בעהט דאך נישט קיין סאך, זאל מען קענען דאווענען ווי א יוד דארף צו דאווענען. מכוון זיין פירוש המלות, און זיך אויסבעטן ביים אייבערשטען וואס מען דארף צו האבן.

די וואך איז דאך אזוי ווי עס. וואס טוט זיך מיט די שבתים. שבת קודש, א יומא דנשמתין, א טאג פון די נשמה. שבת וואלט א יוד געדארפט לעבן אין א אנדערע וועלט, ארויסגיין פון די וואכעדיגע וועלט און אריינגיין

אינעם שבת. פארברענגען מיט זמירות שירות ותשבחות, דאווענען און לערנען, זיצן צוזאמען מיט יודישע קינדער און זינגען זמירות. דער שבת דאס דארף זיין דאס וואס גיט דעם כח און דעם חיות פאר די גאנצע וואך, אז עס זאל קענען אנגיין. און עס איז לאנגע שבתים, עס ווערט פרי נאכט איבערן ווינטער, און מען האט גענוג צייט וואס מען זאל קענען מקדיש זיין פאר אלעם וואס מען דארף צו האבן אינעם שבת.

דער חינוך פון קינדער איז תלוי אינעם שבת. ווי אזוי א יוד פירט דעם שטוב שבת, דאס בלייבט איבער די רושם אויף די קינדער. וויסן אז די שבת'דיגע סעודה איז נישט קיין וועטשערע וואס מען עסט עס נאר אפ. שבת דארף זיין א צייט וואס מען גיט אוועק צו פארברענגען מיט לימוד התורה, מיט סיפורי צדיקים. יעדער יוד אויף וואס פאר א מעגליכקייט ער פארשטייט אז ער קען עס אויסנוצן, דארף ער אויסנוצן די שבתים, כדי אז מען זאל זיך קענען דערהייבן.

בכלל די נסיונות היינט זענען זייער גרויס. איך וויל נישט יעצט בארירן די חלק פון טעכנעלאגיע, וואס איז ליידער מעביר על הדת א גרויס חלק פון כלל ישראל. אבער אויב ער האט נישט דעם שבת, כאטש איינמאל אין די וואך וואס ער זאל זיך קענען אנקלויבן ערליכקייט, ווארימקייט. פארוואס דארף ער אדורכלאזן א גאנצען שבת, געגעסן און געשלאפן און זיך גוט אויסגערעהט, דאס איז דער שבת? שבת וואלט געדארפט צו זיין, זיך צוזאם קומען, און זיין דבוק אין ערליכע יודען.

בכלל אז מען האט נישט קיין קרייז, אז מען געפונט זיך נישט אין ערגעץ, **פאלט מען!** און אז מען האט א גוטע חברותא ארום און ארום, דאס הייבט דעם מענטש, און דאס טוט אים ארויפברענגען. דער שבת וואלט געדארפט צו זיין, טראכטן יעדער פאר זיך, וואס איך קען צוגעבן, אז דער שבת זאל זיין ביי מיר, אזוי ווי א שבת דארף אויסצוקוקן. - און יעצט האבן מיר די כוחות הנפש דערצו. מיר זענען אלע דערהויבן פונעם

הייליגן יום טוב וואס איז אדורכגעגאנגען, מיר דארפן דאס נאר ממשיך זיין, און מיטנעמען מיט זיך אויף א גאנץ יאר.

זאל דער אייבערשטער געבן, מיר זאלן האבן די כוחות הנפש, מיטצונעמען מיט זיך דאס וואס מען האט קונה געווען אינעם יום טוב. מען האט דאך אזויפיל געבעטן פונעם אייבערשטען, יעדער איינער לפי דרכו ולפי ערכו, טייכן טרערן זענען פארגאסן געווארן אין משך פונעם יום טוב. וויפיל שמחת יום טוב איז געווען אין די אונטערשטע טעג פונעם יום טוב. מען האט פריער גערעדט, אז ביידע האבן די זעלבע כוחות, דער זא"ת פון 'צום קול ממון', מיט דער שמחת היום טוב, ביידע טוען מעביר זיין את רוע הגזירה.

זאל דער אייבערשטער געבן, מיר זאלן האבן א פרייליך יאר און א לוסטיג יאר, דער באשעפער זאל אונז אלע בענטשן, אז די אלע תפלות וואס מען האט מתפלל געווען, שתשים דמעותינו בנודך להיות. ווייסט דען א מענטש וואס ער גייט אדורך איבערן יאר? מען ווייסט דאך נישט וואס עס איז. און נישט אייביג האט מען אפילו, בשעת מען האט עגמת נפש וכדומה, אז מען זאל קענען געהעריג מתפלל זיין. בעהט מען פונעם אייבערשטען, דער באשעפער זאל נעמען די דמעות, און אריינלייגן אין זיין נוד, און ווען עס וועט אויספעלן, זאל ער אפירנעמען די דמעות וואס מען האט מתפלל געווען אין די הייליגע טעג, וואס יעדער יוד האט זיך אויסגעגאסן דאס הארץ פארן אייבערשטען, און דער באשעפער זאל דאס האלטן שטענדיג פאר זיך, אז ווען א מענטש איז אין א עת צרה, ווען ער דארף האבן א ישועה, און ער איז נישט דעמאלטס אין די מצב ער זאל קענען געהעריג מתפלל זיין, זאל דער אייבערשטער אפירנעמען די תפלות וואס ער האט אוועקגעלייגט אין די הייליגע טעג, און דאס זאל אונז געבן די כוחות הנפש, אונז זאל מיר קענען דינען דעם אייבערשטען. מען זאל וויסן אויסצונוצן אונזער לעבן. א טאג וואס מען דינט נישט דעם אייבערשטען, איז נישט געלעבט! ער האט אוועקגעגעבן א טאג פון זיין

חיות, פאר היפך פונעם חיים. א יוד דארף אויסנוצן יעדן טאג פון זיין לעבן, צו דינען דעם אייבערשטען.

דער באשעפער וועט אונז געבן, אונז וועל מיר האבן א פרייליך יאר, און א לוסטיג יאר, א שנה טובה ומתוקה, אין אלעם וואס מען דארף צו האבן. דער באשעפער זאל אונז אלע בענטשן מיט בני חיי ומזוני רויחא, פרנסה בהרחבה, מיט רפואות און ישועות וואס מען דארף האבן. מען זאל קענען זעהן שמחות און נחת ביי די קינדער און אייניקלעך, און אור אייניקלעך, מתוך בריאת השלימות. מען זאל זוכה זיין אלע אינאיינעם אקעגן צו גיין משיח צדקיננו, במהרה בימינו אמן.

